

1/2026

SFV

magasinet

Bildning för framtiden

SFV Start!-vinnarna • Grundskola 2045 • Organisationens AI-resa • Satsning på skolledarskap fortsätter

Nr 1

Mars 2026

Volym 45, 12:e årgången

Nr	1	2	3	4
Materialdag	23.1	24.4	21.8	30.10
Utkommer	27.2	29.5	25.9	4.12

ADRESSFÖRÄNDRING

www.sfv.fi/adressandring

UTGIVARE

Svenska folkskolans vänner
www.sfv.fi, svf@sfv.fi

REDAKTION

SFV, Annegatan 12, 4:e vån.
00120 Helsingfors,
redaktion@sfv.fi
Vi finns på Facebook, TikTok,
Youtube, Instagram, LinkedIn
och Bluesky.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Johan Aura
johan.aura@sfv.fi
040 355 9935

REDAKTIONSSEKRETERARE

OCH REDAKTÖR
Christine Skogman
christine.skogman@sfv.fi

REDAKTÖRER

Rabbe Sandelin
rabbe.sandelin@sfv.fi
Sanna Mandelin
sanna.mandelin@sfv.fi

LAYOUT

Pia Pettersson

OMSLAGSBILD

Deltagarna i SFV Start!
Foto: Frida Lönnroos

Grano Oy, Vasa
ISSN 2342-7426 (print)
ISSN 2342-7442 (online)

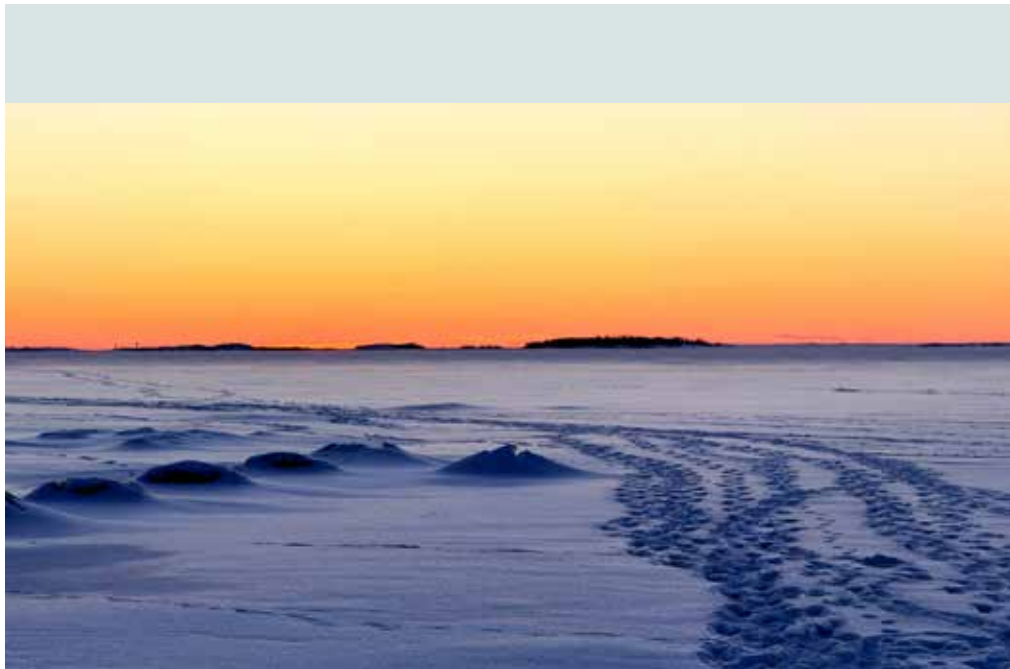

FOTO: PIAPETTERSSON

- 4 Kontakta SFV
- 5 Ledaren: Det kreativas återkomst
- 6 Kort
- 8 SFV:s kurser och utbildningar
- 9 Ordförande: Mötas
- 10 Vision: Grundskolan ska forma framtiden, inte anpassa sig till den
- 13 Skolledarskap i komplexa tider: Från chef till kreativ systembyggare
- 14 När AI blir vardag behöver vi förstå den
- 19 Från vad AI är till hur den används – SFV:s kurser för organisationers AI-resa
- 20 Finlandssvenskan riskerar att utarmas av stora språkmodeller
- 23 Bildningskolumn: Utan räckvidd sviker journalistiken sitt uppdrag
- 24 Nyfikenhet driver seniorer att lära sig AI
- 28 Vinnande lösningen samlar pojkar till berättelsedrivna samtal
- 32 Så blir ledningsgruppen en styrka och inte en gummistämpel
- 35 Rektorer behöver andra rektorer – SFV satsar på långsiktigt stöd
- 36 Ditt föreningsengagemang är en merit!
- 38 Trygg, snäll och rolig – Educabesökarna berättar hurdana vuxna de vill vara
- 40 Topeliuspriset 2026 gick till Marianne Sundholm
- 43 Kulturkolumn: Hjälp historikerna – skriv ett brev!
- 44 Växelfestivalen gav försmak av GRO
- 49 Från vitkalkade väggar till färggrann framtid – GRO växer fram
- 50 Föreningsfrågan:
- 51 SFV fakta
- 52 Boklådan
- 57 Frågesport: Kan du Svenskfinland?
- 58 Kryss / sudoku / anagramjakten

”

Om du låser upp din telefon med ansiktet, om du söker på Google, om du får rekommendationer på Youtube, Spotify eller Netflix, då använder du AI.

Linda Mannila, sidan 15

10

Den finländska grundskolan befinner sig i ett brytningsskede. Det här vill regeringen svara på med en stor framtidsrapport: *Grundskolan 2045: För livet*, som publicerades i mitten av februari. – Utan en gemensam vision börjar skeppet röra sig okontrollerat, sammanfattar undervisningsminister Anders Adlercreutz i en intervju för SFV.

► Sidan 10

20

Utvecklingen av artificiell intelligens går i rasande takt. De stora språkmodellerna medför både risker och möjligheter för små språk. Jörg Tiedemann, professor i språkteknologi vid Helsingfors universitet, efterlyser en satsning på finlandssvensk AI-utveckling.

► Sidan 20

26

I slutet av november stängdes SFV-huset G18 för renovering. Övergången markerades med en Växelfestival för att avsluta det gamla och ge ett tjuvkik på det nya. Olika målgrupper bjöds in under två dagars tid och på fredagsmorgonen var det skolelever som kastade sig in i festivalverkstäderna.

► Sidan 44

Frågor om
SFV:s studiecentral,
SFV:s sommaruniversitet
och sektorn Fri bildning

ANNA-KARIN ÖHMAN
SEKTORSANSVARIG, FRI BILDNING
anna-karin.ohman@sfv.fi
050 342 1890

Frågor om
Studiecentralens
kurser och pedagogiska
verksamhet

TOVE EKLUND-HARTMAN
PEDAGOGISK PLANERARE,
SFV:S STUDIECENTRAL
tove.eklund-hartman@sfv.fi
050 306 2005

Frågor om
Studiecentralens
kurser och pedagogiska
verksamhet

AMY JÄGERSKIÖLD
PEDAGOGISK PLANERARE,
SFV:S STUDIECENTRAL (LEDIG)
amy.jagerskiold@sfv.fi
050 395 5900

Frågor om
Studiecentralens
utbildningar och
Kompetenslyftet

FREDRIKA NYQVIST
PEDAGOGISK PLANERARE
fredrika.nyqvist@sfv.fi
050 440 5748

Frågor om
Föreningsresursen

MALIN STRÖM
FÖRENINGRESURSEN
OCH SAMARBETSKURSER
malin.strom@sfv.fi
050 526 2295

Frågor om
administrationen av SFV:s
sommaruniversitets-
kurser

ANNE HOLMSTRÖM
KURSESEKRETERARE
anne.holmstrom@sfv.fi
040 186 0131

Frågor om
sektorn Utbildning,
växlerverkstaden GRO

NIKLAS WAHLSTRÖM
SEKTORSANSVARIG,
UTBILDNING
niklas.wahlstrom@sfv.fi
050 548 2100

Frågor om
skolnätverket Haru

ANNETTE JANSSON
KOORDINATOR
annette.jansson@sfv.fi
050 514 8844

Frågor om
skolnätverket Haru

EMILIA SKAAG
NÄTVERKSPEDAGOG
emilia.skaag@sfv.fi
050 386 2011

Frågor om
skolnätverket BRAVO!

MARINA LINDHOLM
KOORDINATOR
marina.lindholm@sfv.fi
050 589 2264

Frågor om
sajten Lärorikt

MALIN WIKSTRÖM
PRODUCENT, LÄRORIKT
malin.wikstrom@sfv.fi
050 541 7736

Frågor om
sektorn Utbildning

KATARINA REJMAN
SAKKUNNIG
katarina.rejman@sfv.fi
050 575 1548

Frågor om
donationer till SFV
och SFV:s förvaltning

JOHAN AURA
KANSLICHEF
johan.aura@sfv.fi
040 355 9935

Frågor om
SFV:s fastigheter

STEFAN JOHANSSON
FASTIGHETSDIREKTÖR
stefan.johansson@sfv.fi
044 739 7340

Frågor om
SFV:s ekonomifunktion
och datasystem

TED ÖSTERMAN
EKONOMICHEF
ted.osterman@sfv.fi
040 019 7692

Frågor om SFV:s
ansökningsprogram
Rimbert

VIVEKA ÅBERG
CONTROLLER
viveka.aberg@sfv.fi
040 533 1710

Frågor om
SFV:s kommunikation

CHRISTINE SKOGMAN
KOMMUNIKATIONSANSVARIG
christine.skogman@sfv.fi
040 513 6418

Frågor om
SFV:s publikationer
och annonsering

RABBE SANDELIN
PUBLIKATIONSANSVARIG
rabbe.sandelin@sfv.fi
040 045 3953

Frågor om
SFV:s sociala medier

SAARA FERNSTRÖM
DIGITAL INNEHÅLLSPRODUCENT
saara.fernstrom@sfv.fi
040 584 0122

Frågor om
SFV:s kommunikation

SANNA MANDELIN
KOMMUNIKATÖR
sanna.mandelin@sfv.fi
050 441 5449

Frågor om
SFV:s evenemang

HONGJIA QI
EVENEMANGSPRODUCENT
hongjia.qi@sfv.fi
040 026 7107

Frågor om
logistik- och
lagerfunktioner

TOM SUNDBERG
VAKTMÄSTARE
tom.sundberg@sfv.fi
050 366 6436

Det kreativas återkomst

Från Utbildnings- och kulturministeriets visionspapper *Grundskolan 2045: För livet* framgår tydligt att tankarna kring grundskolans uppdrag nu håller på att förändras. Ministeriets framtidsarbete med tanke på utvecklandet av läroplaner kretsar inte längre enbart kring utbildningens kunskapsinnehåll och konkreta färdigheter, utan nu betonas även den sortens bildningsideal och kreativitet som bottnar i social kompetens och skapande. Tiden i skolan ska upplevas som meningsfull och givande, och naturligtvis ska allt ske inom ramen för ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Syftet är att kunna möta kommande samhälleliga och globala omvälvningar, samtidigt som elevernas genomsnittliga baskunskaper ska förbättras.

På SFV kan vi konstatera att våra två skolnätverk perfekt passar in i de nya tankegångarna. Eller att de i själva verket i flera år fungerat som en slags stigfinnare för ministeriets nya vison. Haru (som startade 2022) stödjer skolorna i deras arbete för en trygg och meningsfull skolvardag med sikte på stärkt gemenskap och välbefinnande. BRAVO! (som startade 2023) vill skapa en skola där konstämnen både syns och hörs över ämnesgränserna, och där man inser hur viktiga konstämnen är för att utveckla koncentrations- och samarbetsförmåga.

SFV:s ökade verksamhet passar även i övrigt bra in i visonerna. Såsom undervisningsminister Anders Adlercreutz konstaterar om visionspappret på sidan 10 i denna tidning, handlar inte heller SFV:s verksamhet om att radera gammalt och beprövat, utan att bygga på det som redan fungerar.

Johan Aura

KANSLICHEF,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Nu ska de svenska tidskrifterna i Finland digitaliseras

■ Alla svenskspråkiga tidskrifter som publicerats i Finland ska bli digitalt tillgängliga. Nationalbiblioteket inledde arbetet i februari 2026 i samarbete med Svenska litteratursällskapet i Finland (SLS) och upphovsrättsorganisationen Kopiosto. Det femåriga projektet finansieras av sex finlandssvenska stiftelser och föreningar, däribland Svenska folkskolans vänner (SFV).

Arbetet inleds med de vetenskapliga tidskrifterna och den delen beräknas vara klar före utgången av 2026. Sedan 1771 har över 3 000 svenskspråkiga tidskrifter utkommit i Finland. En tredjedel har redan digitaliserats.

Projektets budget är 2,1 miljoner euro. SFV bidrar med totalt 150 000 euro, varav 50 000 euro i år. Enligt SFV:s kanslichef **Johan Aura** är det ett viktigt steg för att göra äldre kunskap tillgänglig för forskning och allmänhet.

Tidskrifter utgivna fram till slutet av 1974 blir fritt tillgängliga via Nationalbibliotekets webbtjänst. För vetenskapliga tidskrifter gäller det fram till slutet av 2016. Nyare material kan läsas vid SLS arkiv i Helsingfors och Vasa.

Användningen av generativ AI i SFV:s skrivtävlingar

■ Den 15 mars startar SFV:s skrivtävlingar: Arvid Mörne-tävlingen för under 30-åringar och Solveig von Schoultz-tävlingen för över 30-åringar. Tävlingsarna gäller i år dikter.

Det finns riktlinjer kring användningen av generativ AI i skrivprocessen. Utgångspunkten är enkel: bidragen ska vara författarens eget verk. Om bidraget helt eller huvudsakligen genererats av AI tas det inte upp till bedömning eftersom det inte betraktas som författarens eget verk, och därmed saknar upphovsrättsligt skydd.

Tävlingen vill på så sätt värna det personliga uttrycket och den litterära integriteten.

AI får däremot användas som stöd i arbetet i form av till exempel språkgranskning eller synonymförslag. Om AI använts som stöd i skrivprocessen ska det beskrivas i samband med inlämningen.

Läs de fullständiga tävlingsvillkoren och anvisningarna på sfv.fi/tavlingar.

SFV:s årsmöten

■ Understödsföreningen för Svenska folkskolans vänner rf kallar till årsmöte onsdagen den 25 mars 2026 kl. 13 i SFV:s kansli, Annegatan 12, Helsingfors. Stadgeenliga ärenden. Vi önskar att medlemmar som tänker delta anmäler sig senast den 20 mars 2026 kl. 16 via formuläret på www.sfv.fi/und2026 eller till **Rabbe Sandelin**, 0400 453 953. Man kan delta på distans. / Styrelsen

■ Svenska folkskolans vänner rf kallar till årsmöte torsdagen den 23 april 2026 kl. 15 i SFV:s kansli, Annegatan 12, Helsingfors. Stadgeenliga ärenden. Medlem som önskar utöva sin rösträtt vid årsmötet ska anmäla sig senast den 17 april 2026 kl. 16 via formuläret på www.sfv.fi/sfv2026 eller till **Rabbe Sandelin**, 0400 453 953. Man kan delta på distans. / Styrelsen

Välkommen på SFV:s vårfest

■ SFV:s medlemmar är varmt välkomna till föreningens vår- och utdelningfest i Gamla studenthuset i Helsingfors, tisdagen den 28 april kl. 15.30–18.30. Under festen får vi ta del av musikuppträdande, tal och utdelning av föreningens pris, medaljer och stipendier. Det finns ett begränsat antal platser reserverade för SFV:s medlemmar. Platserna fylls i anmälningsordning. Anmäl dig senast den 1 april via sfv.fi/osa. Använd koden ”medlem” vid anmälan. Klädsel: kostym eller udda kavaj.

FOTO: SAARA FERNSTRÖM

Få stöd för föreningens kursverksamhet

■ Visste du att din förening kan få bidrag för kurser som arrangeras i samarbete med SFV:s studiecentral?

Bidraget kan sökas för många olika kursformer, till exempel för föreläsningar, seminarier och digitala kurser. Kursen behöver uppfylla några grundläggande kriterier – som minst sju deltagare – och anmälan ska kompletteras med ett kursprogram.

Bidraget täcker upp till 50 % av godkända kostnader och betalas direkt till arrangören efter avslutad kurs.

Det är enkelt att komma igång: anmäl kursen via webbtjänsten Kurre före kursstarten, och redovisa den inom fem veckor efter avslut.

Vill du veta mer eller ha hjälp med ansökan? Kontakta sakkunnig gällande samsamarbetskurser **Malin Ström**, malin.strom@sfv.fi.

Antalet studiecirklar ökade för tredje året

■ Under 2025 ökade antalet studiecirklar som arrangerats med stöd från SFV till sammanlagt 83 cirklar. Av dem var 44 bokcirklar. Sammanlagt 775 personer deltog i studiecirkarna som arrangerades av privatpersoner eller organisationer. Det är en ökning från 2024 då 77 cirklar lockade sammanlagt 742 deltagare. År 2023 var antalet 52 cirklar och 495 deltagare.

Studiecirklar är en viktig del av folkbildningen. Det är en metod där deltagarna tillsammans utforskar ämnen och lär sig i grupp, med samtal och erfarenhetsutbyte i centrum. Ökningen visar på betydelsen av studiecirklar och på ett brett och levande intresse för gemensamt lärande runt om i Svenskfinland.

Har du eller din förening en idé till studiecirkel? Du kan anmäla din cirkel till SFV via vårt anmälningsformulär på sfv.fi/cirkelbidrag, och få stöd för att starta och genomföra din studie- eller bokcirkel. Har du frågor kan du kontakta **Malin Ström**, malin.strom@sfv.fi.

1918

Evy Björkman

■ År 1918 blev **Evy Björkman** (1876–1960) styrelseledamot i SFV, och det var en post hon skulle behålla ända fram till sin död 1960, det vill säga i 42 år. Orsaken till hennes långa styrelseperiod var hennes företagsamhet, sociala begåvning och mångsidighet samt hennes stora engagemang för ungdomsföreningsverksamheten och det fria bildningsarbetet. I tillägg utnämndes hon 1919 till föreståndare för SFV:s föreläsningsbyrå, föregångaren till dagens SFV:s studiecentral. Den posten behöll hon till 1956.

Under åren engagerade hon sig även i Svenska teaterföreningen, Svenska odlingens vänner i Helsingfors, Svenska folkpartiet i Helsingfors och i Helsingfors, Föreningen för soldathem, samt inom Svensk studiefonds syförening, verksam inom SFV. Därutöver skrev hon flitigt i olika tidningar och tidskrifter, och initierade föreläsningsbyråns radioföreläsningar, som pågick i den finska rundradioverksamhetens ungdom åren 1928–1931.

Sigbritt Backmans djuplodande och rikligt illustrerade SFV-biografi över den remarkabla Evy Björkman lanserades på bokmässan i Helsingfors år 2019. Boken kan beställas och köpas på boklund.fi.

SFV:s kurser och utbildningar

VERKSTAD: BYGG DIN EGEN AI-AGENT

9.4 Kl. 13-17 | Vasa

Den här verkstaden ger dig en praktisk introduktion till hur generativa AI-agenter kan användas för att effektivisera, strukturera och utveckla arbete inom bildning, projektledning och kommunikation. Målgruppen är föreningsaktiva som vill använda AI som ett konkret arbetsverktyg i sin verksamhet.

ORDFÖRÄNDENS ROLL I DEN LOKALA FÖRENINGEN

9.4 Kl. 19-20.30 | Nätet

Är du ny som ordförande eller vill du uppdatera dina kunskaper? Vi går igenom vad du som ordförande i en lokal förening behöver känna till. Du får också inspiration och tips på hur du kan organisera arbetet i din förening.

VERKSTAD: BYGG DIN EGEN AI-AGENT

14.4 Kl. 13-17 | Helsingfors

Den här verkstaden ger dig en praktisk introduktion till hur generativa AI-agenter kan användas för att effektivisera, strukturera och utveckla arbete inom bildning, projektledning och kommunikation. Målgruppen är föreningsaktiva som vill använda AI som ett konkret arbetsverktyg i sin verksamhet.

ATT SAMARBETA NÄR ALLA ÄR OLIKA

16.4 Kl. 13-17 | Vasa

I grupper uppstår ibland friktion, missförstånd och olika förväntningar. Under denna eftermiddag utforskar vi hur grupper av vuxna fungerar och varför samarbete ibland skaver.

INTRODUKTION TILL FÖRENINGSBEREDSKAP

5.5 Kl. 16-17 | Nätet

I den här onlineföreläsningen får du en introduktion till föreningsberedskap. Har er förening en beredskapsplan? Känner ni till era resurser? Har ni tänkt igenom hur kontinuiteten i verksamheten tryggas när vardagen rubbas?

PEDAGOGIKENS SOCIOLOGI, 5 SP

4.5-3.6 | Nätet

I kursen behandlar vi sociologiska teorier ur ett pedagogiskt perspektiv med särskilt fokus på pedagogik som samhällsvetenskap. Kursen ger en grund för sociologiskt och pedagogiskt orienterad samhällskritik och samhällsanalys med fokus på teorier om hållbarhet och normkritiska perspektiv. Kursen ingår i grundstudier i pedagogik vid Åbo Akademi.

PEDAGOGIKENS PSYKOLOGI, 5 SP

19.5-17.6 | Nätet

Kursen ger en introduktion till psykologi som vetenskap med tyngdpunkt på centrala pedagogiskt psykologiska teorier. Utgående från dessa teorier diskuteras människans utveckling i ett kognitivt, språkligt, emotionellt och socialt perspektiv. Kursen ingår i grundstudier i pedagogik vid Åbo akademi.

FÄLTKURS I KONFLIKTARKEOLOGI

20.5-11.9 | Hangö

Under kursen i konfliktarkeologi får deltagarna ta del av professionella arkeologers arbete i terrängen. Konfliktarkeologin bidrar med ny och intressant information om striderna på Hangöfronten under andra världskriget. Kursen består av 18 separata utgrävningsdagar. Du kan själv välja hur många dagar du deltar i.

LANDSKAPSMÅLNING

1-4.6 | Hangö

På kursen rör vi oss ute, skissar, tecknar och målar på platser med olika topografi och karaktär: stranden, havet, sandmon, parken, hamnen och andra miljöer i Hangö med omnejd. Det finns inga färdiga regler för hur landskapet ska gestaltas. Var och en upplever platsen på sitt sätt och hittar sitt eget uttryck, med stöd av kursledarnas handledning.

**SE DEN
aktuella listan
med kurser på
www.sfv.fi/kurser**

Mötas

Rusning till teatrar, rapporterar rikssvenska medier. Publikciffrorna är de högsta på tio år. Och inte bara det, framtiden ser ut att vara räddad: allt fler unga går på teater. En SVT-reporter har begett sig ut för att ta reda på vad som pågår.

I en teaterfoajé står Albin, 18 år, och väntar på att föreställningen ska börja. Han tycker det är bättre att gå på teater än att scrolla på mobilen när man har tråkigt. Reportern möter också Max, 19 år, som skaffat årskort: ”Det är en kul aktivitet att göra tillsammans. Socialt.” Och vid nästa teater svarar Moa, 25 år, att hon lockas av att få släppa vardagen och telefonen, och få mötas med andra.

Är det hela svaret? Förstås inte. Med bra rabatter och förmånliga ungdomskort konkurrerar de svenska teatrar sylvast med andra nöjen. Alla pjäser drar heller inte en ung publik. I åldersgruppen 18–25 heter några av publiksuccéerna *Hamlet*, *Madame Bovary*, *Stolthet och fördom*, *Brott och straff*. Jag ser ett mönster och är förvånad. 24-åriga dottern är inte alls förvånad.

Man läser faktiskt klassiker i gymnasiet.

Nya Bildningsbarometern bygger på svar från över 2 000 vuxna finlandssvenskar, och har gjorts av Bildningsalliansen och Åbo Akademi med finansiering från Svenska kulturfonden. Resultaten blottar en djup oro. Varannan oroar sig för en överlag sjunkande läs-, skriv- och kommunikationsförmåga. Källkritik och demokratiska värderingar är det man prioriterar högst. Livslångt lärande värderas högt, och man vill att lärandet ska vara tillgängligt för alla.

I vilken mån detta faktiskt speglar utvecklingen är forskarna försiktiga med att uttala sig om. Det kan finnas ett samband mellan resultaten och debatten om hur utvecklingen av artificiell intelligens kan göra att folk blir sämre på att läsa och skriva.

Att oroa sig för ungas utbildningsnivå är i och för sig tidlöst, det hör liksom till. Men ur resultaten kan utläsas andra trender. Vi utsätts för svallvågor av information och intryck. Det är stimulerande, det är ibland kvävande – och alla vet att flödena svämmar över av desinformation. Den som blir lurad riskerar tappa bort sig i vågorna. Att skydda sig mot desinformation blir livsnödvändigt. Framtidens bildning handlar därför både om att besitta kunskap och att ha förmåga att navigera rätt i informationsbruset.

Med AI som ett allt effektivare redskap och till och med samtalspart kan vi förvänta oss något av en analog renässans, där det mänskliga mötet värderas högt. Möten handlar om att möta andra i samma rum, men också mer än så. Att gå på teater, konsert eller utställning är att möta konstnärers tankar och känslor. Möten med mänskliga avsändare, inte bara från vår egen tid. En bok eller en film kan öppna dörren till andra liv, andra delar av världen. Unga både behöver och vill möta något annat än det som mobilen matar fram. Vi behöver mötas för att förstå varandra – och oss själva. Vi behöver rum där möten och tankar kan gro.

Wivan Nygård-Fagerudd

STYRELSEORDFÖRANDE,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Vision: Grundskolan ska forma framtiden, inte anpassa sig till den

Text Sanna Mandelin ~ Foto Frida Lönnroos

Den finländska grundskolan befinner sig i ett brytningsskede. Det här vill regeringen svara på med en stor framtidsrapport: Grundskolan 2045: För livet, som publicerades i mitten av februari. – Utan en gemensam vision börjar skeppet röra sig okontrollerat, sammanfattar undervisningsminister Anders Adlercreutz i en intervju för SFV.

Utgångspunkten är att det behövs en gemensam riktning i en tid av snabb förändring. Befolkningsstrukturen skiftar, teknologin omformar vardag och arbete, och demokratin utmanas av polarisering och fragmentering.

Anders Adlercreutz säger att en långsiktig vision för grundskolan inte är ett alternativ till konkreta reformer, utan en förutsättning för att förändringarna ska dra åt samma håll. Annars riskerar reformerna att bli ryckiga och kortsiktiga.

– Det får inte vara så att skolan speglar samhällets behov och utbildar för dem. Grundskolan är inte en servicepunkt i traditionell mening, utan en aktör som definierar vart Finland är på väg. Det vi gör i dag påverkar hur världen ser ut om tio eller tjugo år.

Venla Bernelius, specialsakkunnig vid Undervisnings- och kulturministeriet,

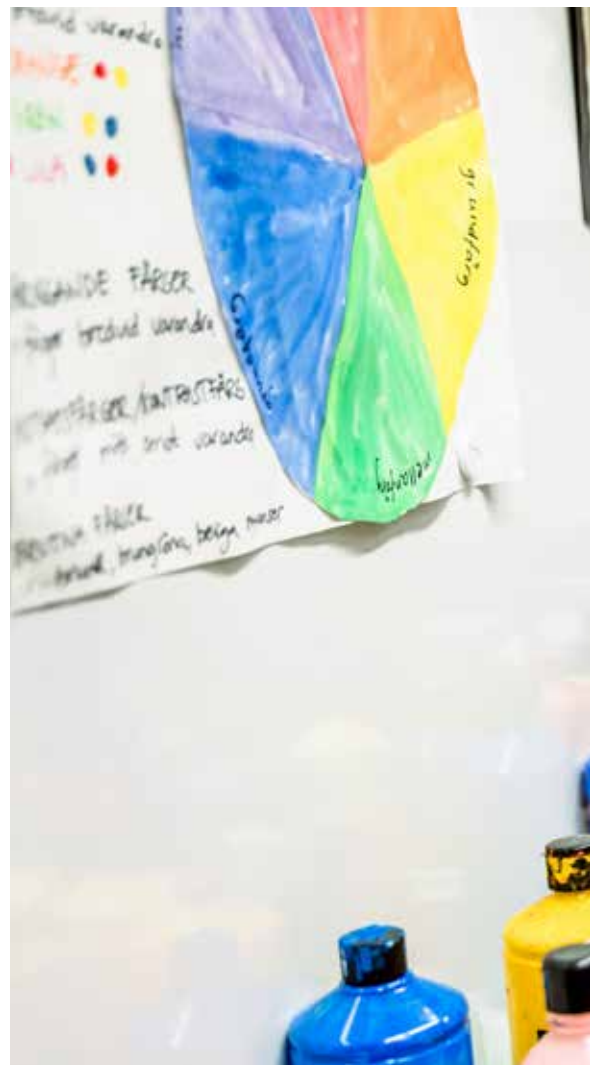
säger att grundskolan ska vara en framtidsinstitution.

– Vad ska grundskolan göra och vad ska lärarna lära ut för att vi ska skapa den framtid vi vill ha?

HOLISTISK SYN PÅ ELEVERNA. I visionen beskrivs skolans uppdrag brett. Tanken är att grundskolan finns till för livet: för ett meningsfullt liv för individen, ett liv tillsammans och ett liv på jordklotet.

– Vi tror inte att skolan enbart finns för att lära ut vissa konkreta färdigheter, utan det handlar om ett brett spektrum där vi försöker se hela människan. Visst ska skolan lära eleverna att läsa, skriva, räkna och allt det där, men också att fungera tillsammans. Den ska lära ut social kompetens, kreativitet och skapande verksamhet, säger Anders Adlercreutz.

Han påpekar att det är något som utmärker den finländska skolan i internationell jämförelse: att skolan ses som

Anders Adlercreutz betonar vikten av det sociala och mellanmännsliga i en tid av teknologi.

FOTO: SANNA MANDELIN

”

*Det vi gör i dag påverkar
hur världen ser ut om tio
eller tjugo år.*

Anders Adlercreutz

en social gemenskap där man lär sig att fungera tillsammans.

Venla Bernelius säger att det dels handlar om att skapa gemenskap, dels om att stödja demokratin.

– I det här perspektivet handlar bildning inte bara om kunskap, utan om viljan att använda sitt kunnande för något större än den egna nyttan.

SFV:s sakkunniga inom utbildning, **Katarina Rejman**, gläds åt att rapporten betonar betydelsen av det meningsfulla i livet, men i ett större perspektiv.

– Vi är alla medborgare på en och samma planet med begränsade resurser. Det är ett viktigt uppdrag som skolan ges: att barn och unga ska få se sig själva som aktiva bidragare till det gemensamma goda.

Enligt henne framstår det fortsatt som skolans viktiga uppdrag att kunskap och färdigheter är centrala delar av det meningsfulla livet.

För Venla Bernelius, specialsakkunnig vid Undervisnings- och kulturministeriet, är det viktigt att rapporten också betonar människans gemenskap med naturen. FOTO: SFV/FRIDA LÖNNROOS

”

Vi ville inte tvinga fram något nytt utan värna om att känna igen de nuvarande styrkorna.

Venla Bernelius

Delegationen som arbetat med framtidsvisionen har bestått av 48 personer, och gruppen har hört totalt 5000 personer: lärare, elever, forskare och internationella experter.

ATT GÖRA TILLSAMMANS ÄR VIKTIGT

I en tid där lärande allt oftare individualiseras och teknologin erbjuder nya genvägar till information, lyfts gemenskapen fram som skolans kanske viktigaste uppgift.

– Vad är det djupt mänskliga som skolan inte får glömma? Det är vårt behov av varandra, vår kapacitet till interaktion och att fungera tillsammans. Datorer klarar många saker, men vi människor mår inte bra utan samspel, summerar Anders Adlercreutz.

Den jämlika grundskolan pekas ut som en av Finlands största styrkor: en gemensam plats där barn och unga, oavsett bakgrund, lär sig att leva tillsammans.

Att göra tillsammans och främja kreativiteten är viktiga grundstenar i framtiden, enligt visionen för den finländska grundskolan. FOTO: SFV/FRIDA LÖNNROOS

”

Anders Adlercreutz ser grundskole-reformen som den kanske viktigaste reformen i Finlands historia.

– Man gick från ett splittrat och ojämnt skolsystem till ett som är gemensamt för alla. Det handlar om jämlikhet som värdering, men också om effektivitet. I ett litet land måste man ta vara på alla resurser. Vi har inte råd att låta barn bli efter i utvecklingen.

I rapporten finns samtidigt en tydligt medvetenhet om risken att förlora någonting värdefullt i förändringens namn.

– Vi ville inte tvinga fram något nytt utan värna om att känna igen de nuvarande styrkorna, säger Venla Bernelius.

Enligt henne har kreativitet, konst och skapande verksamhet länge varit starka inslag i den finländska skolan, men har inte alltid fått den uppmärksamhet de förtjänar. De är inte ett komplement till ”de viktiga ämnena”, utan en del av skolans kärna.

Enligt Katarina Rejman, sakkunnig inom utbildning på SFV, är det viktigt att barn och unga får bidra aktivt till det gemensamma goda. FOTO: JANICA LÖNN

– Alla människor har en kreativ ådra och det handlar om att lära sig kreativa processer och känna sig trygga i dem. Konsten är viktig liksom att arbeta med händerna. Det handlar också om att skolan erbjuder utrymme för olika barn, där de får göra sådant de tycker om och får tillfredsställelse av, säger Adlercreutz.

HOPPAS PÅ LIVLIG DISKUSSION. Utbildningsminister Adlercreutz hoppas på en livlig diskussion efter att rapporten publiceras.

– Jag hoppas att man diskuterar den, ifrågasätter den och funderar på vad det kan betyda i praktiken. Sedan gäller det att ta steget ner till verkstadsgolvet och tillämpa visionen.

Det samma hoppas SFV:s Katarina Rejman på.

– Nu ser jag fram emot att höra diskussioner, och se konkreta handlingar från olika håll, politiker och utbildningsaktörer. Hur får vi allt det här visionära till klassrummet?

Under våren kommer ytterligare två arbetsgrupper med sina rapporter. En arbetsgrupp har funderat på demografin och skolnätverket och en annan på hur inlärningsresultaten kan förbättras. De här grupperna kommer med konkreta förslag på åtgärder. ■

Skolledarskap i komplexa tider: Från chef till kreativ systembyggare

Text Sanna Mandelin ~ Foto dg-corporate

Luke Roberts, forskare inom systeminnovation och verkställande direktör på Resolve Consultants i London håller årets huvudanförande på Utbildningskonferensen. Den ordnas i början av april av Regionförvaltningsverket, Utbildningsstyrelsen, Undervisnings- och kulturministeriet och Svenska folkskolans vänner. Årets tema är Kreativt och meningsfullt. Vi ställde några frågor till Luke Roberts om honom och hans forskning.

Vem är du och vilken är din expertis?

Jag är doktor Luke Roberts från London. Som pappa till två barn möter jag utbildningssystemet både professionellt och personligt.

Mitt arbete handlade ursprungligen om antimobbingsarbete i skolor och restaurativa arbetssätt som fokuserar på relationsbygge snarare än bestraffning. När jag arbetade för en lokal myndighet med ansvar för omkring 70 skolor byggde vi upp ett starkt nätverk för antimobbingsarbete. Jag bytte jobb, och ett år senare fick jag ett telefonsamtal — allt höll på att rasa ihop. Då insåg jag att jag själv varit den sammanhållande kraften. När jag slutade kollapsade systemet. Det fanns engagemang och vilja, men det fick mig att ställa djupare frågor: hur upprätthåller man långsiktiga förändringar i komplexa system som skolor?

Berätta lite om ämnet för ditt anförande.

Frågan är mycket relevant för den tid vi befinner oss i: vad är syftet med utbildningssystem när vi står inför så stora förändringar?

Jag är intresserad av utbildningens roll som katalysator, och jag ser fram emot att lära mig av det finländska perspektivet på innovation.

Vi vet att många unga människor inte kommer att få jobb på traditionella sätt. Vad innebär det att vara anställningsbar

eller kompetent i branscher som ännu inte existerar? Systemledarskap, *systemship*, handlar om att gå bortom traditionellt ledarskap.

Vad kan systemledarskap betyda för den enskilda pedagogen eller skolledaren?

Du är aldrig ensam. Det finns ingen isolerad individ — bara de nätverk du är en del av.

Systemledarskap handlar om hur systemledare uppmärksammar var förändring faktiskt uppstår. Förmågan till innovation finns dold i dessa nätverk.

Vad vet du om det finländska skolsystemet?

Det är välkänt för sitt fokus på likvärdighet såväl som på kunskapsresultat. Att den formella skolgången börjar vid sju års ålder är fascinerande — vad gör man

med en femåring som inte går i skolan? Barn i Finland får vara barn längre, utan att behöva prestera.

Jag tycker också att det är intressant att Finland inte har öppnat sitt skolsystem för marknadskrafter på samma sätt som många andra länder.

Vad ser du mest fram emot under ditt besök i Finland?

Jag uppskattar verkligen den raka och vänliga inställningen hos finländarna. När finländare säger ”Kom på besök i juli!”, då menar de verkligen det.

Det här är första gången jag håller det här anförandet så det blir intressant att se reaktionerna. Om resonemanget inte håller kommer den finländska publiken att säga det till mig — och det uppskattar jag. ■

NÄR AI BLIR VARDAG

behöver vi förstå den

Med hjälp av generativ AI går det i dag att skapa texter, sammanfattningar, bilder och idéer på några sekunder. När användningen av AI ökar blir behovet av grundläggande kunskap allt tydligare. Här vill SFV göra en insats.

Text Pia Isaho ~ **Foto** Robert Seger

Elements of AI är en internationell, avgiftsfri nettkurs som utvecklats vid Helsingfors universitet för personer utan teknisk bakgrund. Den ger en grundläggande introduktion till artificiell intelligens. Men det är många som lämnar kursen mitt i, och därför startar SFV nu en stödkurs till Elements of AI. Upplägget kombinerar webbkursen med handledning och träffar.

Linda Mannila, som medverkar i SFV:s pilotutbildning, beskriver Elements of AI-kursens kärna så här:

– Syftet med Elements of AI är att ge en grundläggande förståelse för den förändring som nu pågår i samhället genom att ge inblick i vad AI är, hur AI fungerar samt dess möjligheter och konsekvenser.

Mannila är biträdande professor i datavetenskap vid Helsingfors universitet.

Kursen tar bland annat upp vad maskininlärning är, vad data betyder, varför AI kan ge sken av intelligens och vilka begränsningar systemen har.

Elements of AI har blivit en av världens mest spridda gratiskurser om artificiell intelligens. Över en miljon personer från fler än 170 länder har gått kursen sedan starten 2018.

INTE ALLA TAR SIG I MÅL. Mannila upplever att den offentliga diskussionen ofta fastnar vid de mest synliga verktygen.

– I dag pratar vi mycket om generativ AI, språkmodeller och fejkade bilder och texter. Men det är bara en liten del av hela

AI-utvecklingen. Tanken med Elements of AI är att öppna upp hela begreppet.

Trots att kursen varken är svår eller kräver förkunskaper hoppar en del deltagare av.

– Den innehåller tekniska delar som kan verka främmande beroende på den egna bakgrunden, säger Mannila.

*En del kan uppleva
det ensamt att jobba med
en webbkurs på egen hand.
Då kan en grupp eller ett stöd
hjälpa för att ta sig
igenom den.*

Linda Mannila

SFV SKAPAR STRUKTUR OCH KAMRATSTÖD

Under våren testar SFV en kurs som kombinerar Elements of AI med handledning och föreläsningar. Upplägget följer kursens sex moduler steg för steg och ger deltagarna möjlighet att diskutera innehållet och få stöd i arbetet. Det är Mannila som i samarbete med Tove Eklund-Hartman, pedagogisk planerare vid SFV, har planerat kursen.

– En del kan uppleva det ensamt att jobba med en webbkurs på egen hand. Då kan en grupp eller ett stöd hjälpa för att ta sig igenom den, säger Mannila.

Det är här SFV går in.

– Vi skapar en struktur för hur man går igenom materialet och ger stöd och handledning längs vägen, berättar Eklund-Hartman.

Att kursen ordnas vid SFV:s sommaruniversitet betyder att den är öppen för alla. Den passar också in i sommaruniversitetets uppdrag att bidra till ett samhälle där alla har samma möjligheter och uppmuntras att delta och påverka.

INTE MAGI, UTAN PROGRAM. En central tanke i Elements of AI är att visa att artificiell intelligens inte är magi. Den bygger på statistik, sannolikheter och mänskligt skapade modeller. Den kan vara imponerande, men den är sällan neutral eller felfri. Mannila hoppas att den som går kursen blir mer medveten om hur systemen fungerar.

– Att det inte är en person man pratar med. AI är ett program, som Word och alla andra, men programmet fungerar på ett lite annat sätt än vi är vana vid.

När man förstår hur systemen fungerar blir det också lättare att se deras begränsningar.

– Programmet bygger mönster och beräknar sannolikheter utifrån tidigare data. Väldigt sällan får man hundra procentigt rätta svar. Det gäller både chattbotar och till exempel ansiktsigenkänning.

Den här förståelsen leder vidare till både källkritik och konsekvenstänk.

Om man vet hur systemen fungerar förstår man varför man inte ska mata in vad som helst och varför resultatet inte alltid stämmer.

– Ju mer man vet, desto tryggare är man. ➔

Kursen Elements of AI ger kunskap som är relevant både privat och i arbetslivet, säger Linda Mannila som leder SFV:s stödkurs till Elements of AI. Mannila är biträdande professor i datavetenskap vid Helsingfors universitet.

Finlands AI-kompetens i internationell jämförelse

- Finland klarade sig relativt bra i internationella jämförelser av AI-kapacitet år 2024, men tappade placeringar jämfört med året innan.
- Jämförelserna berör teknik, forskning och förutsättningar på systemnivå, inte om hur utbredd AI-kompetensen är bland organisationer och medborgare.
- I det globala Global AI Index låg Finland på plats 15 i världen och som sjätte bästa land i Europa. Finland tappade fem placeringar jämfört med året innan. Nedgången förklaras dels av att andra länder har utvecklats snabbare, dels av att jämförelsen har breddats med fler länder och indikatorer.
- I Stanfords internationella jämförelse av hur livskraftiga olika länders AI-ekosystem är placerade sig Finland på plats 20 totalt, men på plats 5 när resultaten sätts i relation till befolkningsmängd.
- Rapporten pekar på att Finlands främsta styrkor inom artificiell intelligens är en stark teknisk infrastruktur och internationellt högklassig AI-forskning, bland annat tillgång till beräkningskapacitet. En tydlig svaghet är däremot den låga nivån av privata investeringar i AI.
- Utbildningsstyrelsen leder ett nationellt arbete för att definiera vad AI-läskunnighet och AI-kompetens ska betyda i Finland.
- Målet är att ta fram en gemensam nationell beskrivning av vilken kunskap om artificiell intelligens som behövs i samhället, och att på sikt koppla AI-läskunnighet till utbildning, läroplaner och examina.

Källor: *AI Finland Tekoälyn tila Suomessa 2025*, *Utbildningsstyrelsen* | *Global AI Index* | *Stanford Artificial Intelligence Index Report 2025*

MER ÄN BARA VERKTYG. Mannila betonar också att Elements of AI breddar bilden av var AI faktiskt finns.

– Om du låser upp din telefon med ansiktet, om du söker på Google, om du får rekommendationer på Youtube, Spotify eller Netflix, då använder du AI.

När AI inte längre bara kopplas till chattbotar utan till system som styr vardagliga val och beslut blir det också lättare att använda det rätt.

– Kursen kan ge förståelse för varför man inte ska mata in vad som helst i chattbotar. Det är lättare att ha en åsikt om AI om man vet lite vad som ligger bakom. Annars köper man grisen i säcken.

AI SOM ALLMÄNBILDNING. När AI påverkar allt fler områden blir förståelsen en demokratifråga, konstaterar Mannila. Den som bara lär sig använda verktyg riskerar att begå misstag eller göra felinvesteringar, men den som också för-

står grunderna har bättre förutsättningar att göra medvetna val.

– När det gäller den här typen av digital teknik saknas ofta grunden. Samhället blir mer teknifierat och människor behöver kompetens att förstå vad som händer runt omkring dem.

Mannila ser AI-förståelse som en självklar del av dagens allmänbildning.

– Man behöver inte vara expert. Men man behöver en viss förståelse, på samma sätt som vi förstår trafiksystem eller har en grundläggande bild av elektricitet.

Hon hoppas att kursen ska ge deltagarna något som sträcker sig längre än själva innehållet.

– Jag hoppas att man går härifrån med en tryggare relation till tekniken. Att man vågar vara nyfiken, men också ifrågasätta. Och att man känner att man har en grund att stå på när AI blir en allt större del av vardagen. ■

Organisationers AI-resa med SFV

SFV:s kursutbud har vuxit fram stegvis och byggs upp som en helhet för organisationers arbete med AI.

2023

- Fokus på bakgrundsförståelse
- Vad är AI och var finns den i samhället

2024

- Enkla verktyg
- Första praktiska tillämpningarna

Nu

- Fördjupning mot tydligare användning
- Organisationsanpassning och riktning

Parallellt

- Öppna introduktioner som AI för alla via sommaruniversitetet. Här ingår stödkursen för Elements of AI.

Våren 2026

- Kurser om effektiv administration och tidsanvändning
- Tonalitet i en tid av AI
- Agentverkstäder med begränsat antal platser
 - Deltagarna bygger egna AI-agenter
 - Exempel: språkgranskning, intern kommunikation, strategiskt stöd
 - Kurserna behandlar också avgränsning, säkerhet och ansvarsfull användning

Tove Eklund-Hartman är den som planerar SFV:s AI-kurser. Anna Häggblom har bland annat hållit kursen om tonalitet i en tid av AI.

Från vad AI är till hur den används – *SFV:s kurser för organisationers AI-resa*

Text Pia Isaho ~ Foto Janica Lönn, Click by Nelly

När artificiell intelligens blir en allt större del av vardagen i organisationer växer behovet av orientering. Vad är AI egentligen, och vad betyder den för arbetssätt, ansvar och riktning?

SFV vill med sin kurshelhet stödja organisationer i deras arbete med AI.

– Organisationerna behöver både kunskap om vad AI är och stöd i hur den kan användas klokt, konkret och i linje med det egna uppdraget, säger **Tove Eklund-Hartman**, pedagogisk planerare vid SFV.

I mötena med organisationer ser hon både nyfikenhet och osäkerhet.

– Många är fortfarande i början. De vill förstå vad AI är, men också vad den kunde vara för just dem.

Efterfrågan syns tydligt. Både i anmälningarna till SFV:s kurser och i Förbundsarenans enkät Förbundsbarometern hör AI till de mest efterfrågade kompetensområdena.

– De första frågorna gäller ofta inköp. Vilka verktyg ska vi skaffa? Ska vi bygga vidare på det vi redan har eller välja något nytt?

I en AI-arbetsgrupp med representanter från ett tiotal organisationer återkommer samma teman.

– Det handlar om stora vägval. Ska man

tänka europeiskt, nordiskt? Hur ser man på hållbarhet och miljöaspekter? Finns det behov av gemensamma riktlinjer i sektorn?

Resurserna är ofta begränsade och föreningar och förbund tvingas väga kostnader, tid och nytta noggrant för att välja rätt. Därför kretsar diskussionerna ofta kring vad som faktiskt är optimalt.

– Organisationerna undrar vad de ska använda AI till. Är det i administrationen, i bidragsansökningar, i kommunikation eller översättning?

SFV:s kursutbud har vuxit fram stegvis och byggs i dag upp som en resa, från grundläggande förståelse till mer praktiska och organisationsnära tillämpningar. Organisationer kan komma in på olika nivåer beroende på behov och förkunskaper.

TONALITET I EN TID AV AI. Innan man lär tekniken vad den ska göra, behöver organisationerna ha klarhet i vilka de själva är. En del av vårens utbud är kursen Tonalitet i en tid av AI, som hölls i slutet av januari. **Anna Häggblom**, som ledde

kursen, menar att AI har synliggjort något som länge funnits under ytan.

– Tonalitet har alltid varit viktigt. Men AI har avslöjat hur många organisationer som egentligen inte vet hur de låter.

När människor själva skrivit sina texter har tonaliteten ofta formats intuitivt. När AI börjar producera innehåll måste den i stället definieras i förväg.

– Man behöver lyfta fram, definiera och förtydliga sin tonalitet. Vilka är vi? Vad står vi för? Vem talar vi till?

I kursen arbetar deltagarna med att formulera sin organisations röst och värdegrund i praktiken. Ett konkret resultat är ett eget tonalitetsdokument som kan fungera som grund när AI används i kommunikationen.

Under våren fördjupas utbudet ytterligare. Förutom bredare kurser ordnas verkstäder där deltagarna bygger AI-agenter som kan stödja interna processer, kommunikation eller planeringsarbete. Att tonalitetsarbetet kommer före mer tekniska kurser är medvetet.

– Annars vet man inte riktigt vad man lär sina agenter, säger Eklund-Hartman. ■

Finlandssvenskan riskerar att utarmas av stora språkmodeller

Text & Foto Sebastian Dahlström

Utvecklingen av artificiell intelligens går i rasande takt. De stora språkmodellerna medför både risker och möjligheter för små språk. Jörg Tiedemann, professor i språkteknologi vid Helsingfors universitet, efterlyser en satsning på finlandssvensk AI-utveckling.

Små språk, eller språkvarieteter, som inte hänger med i den digitala utvecklingen kommer att ha svårt att överleva. Därför tycker jag att Finland nu borde satsa på finlandssvensk AI-utveckling, säger **Jörg Tiedemann**.

När stora språkmodeller, som exempelvis ChatGPT, tränas på ett visst språk krävs enorma mängder text. Då är det naturligt att man utgår från standardvarianten av ett språk eftersom det är där mest träningsmaterial finns. För svenskans del kan det innebära att rikssvenskan tar över på finlandssvenskans bekostnad.

– Finlandssvenskar är ofta stolta över sina dialekter. En österbottning vill gärna låta lite annorlunda än en stockholmare. Språket bygger social gemenskap och man vill gärna ha vissa avgränsningar för att känna sig som en del av en grupp.

Om man inte tränar AI-modellerna på finlandssvenskt språkbruk och dialektala drag riskerar den språkliga avgränsningen att försvinna och leda till språklig likriktning.

– Om en språklig varietet försvinner tappar de människor, som hör till den språkliga gruppen, en del av sin identitet. Därför är en satsning på finlandssvensk AI-utveckling i grunden en politisk fråga, säger Jörg Tiedemann.

SPRÅK UTVECKLAS STÄNDIGT – MEN AI KAN DRIVA LIKRIKTNING. Till språkens natur hör att de ständigt förändras. Ett språk som används aktivt utvecklas konstant. En allt större del av vår språkanvändning sker i dag i interaktion med stora språkmodeller som bygger på artificiell intelligens. Om vi anpassar vårt språkbruk för att passa modellerna riskerar vi att förlora regionala särarter.

Om man vill att vissa språk ska bevaras måste man satsa på att utveckla teknologin så att språket används i den digitala världen.

Jörg Tiedemann

– Eftersom vi vill att språkmodellen ska förstå vad vi menar kanske vi undviker typiskt finlandssvenska ord och uttryck, och i stället använder ett språk som ligger närmare rikssvenskan. Då blir vårt språkbruk mer likriktat och finlandssvenska nyanser försvinner.

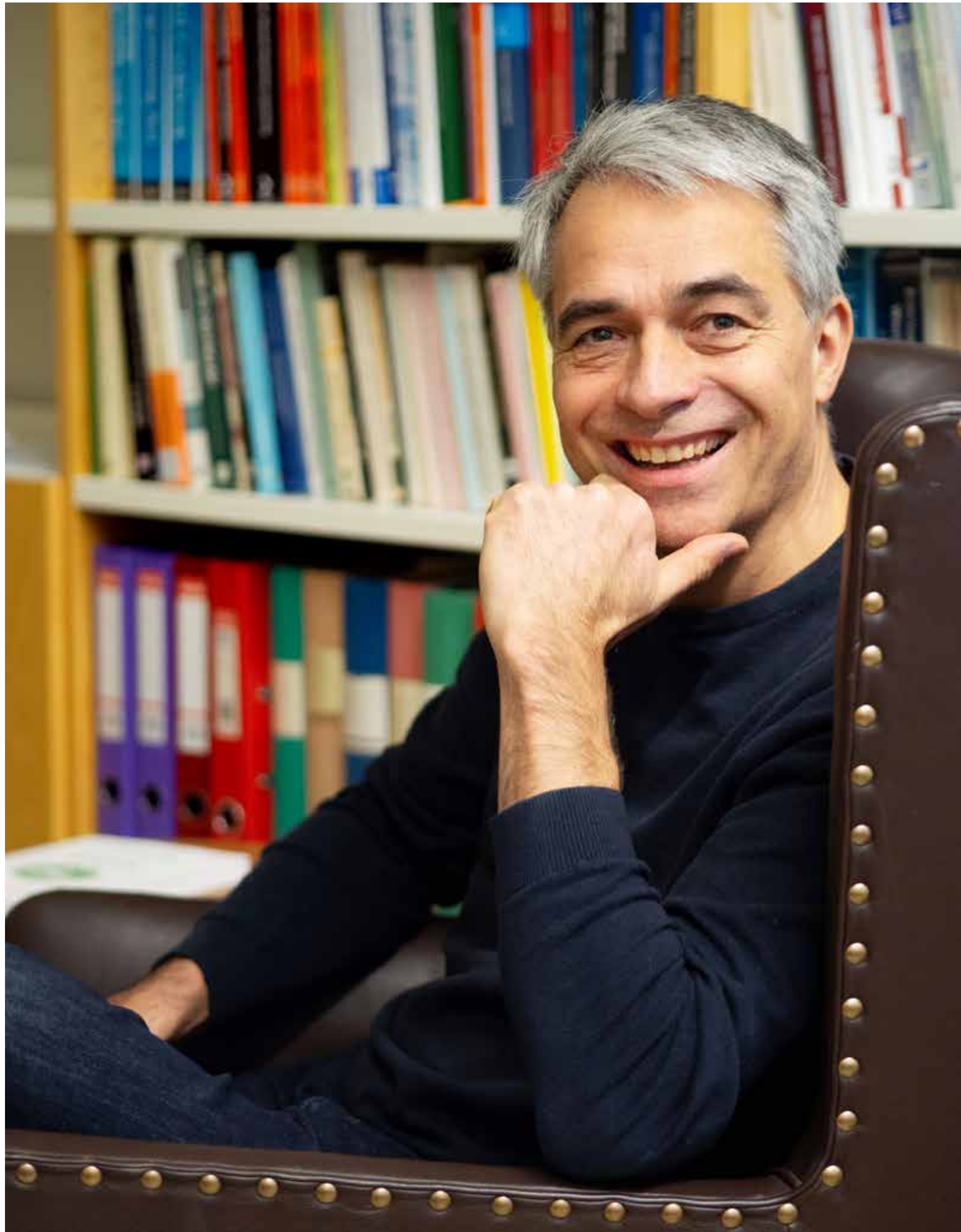
Jörg Tiedemann påpekar att samma fenomen inte enbart gäller språkliga uttryck och ordval, utan även vilka associationer och referenser AI-modellerna utgår från. Svaren man får kan vara anpassade för Sverige och inte nödvändigtvis passa in i en finländsk kontext. Det kan handla om allt från myndighetsnamn till begrepp om skola och samhälle.

ATT HÅLLA FINLANDSSVENSKAN ”OFF-LINE” ÄR INGET ALTERNATIV. Ett ännu större hot mot små språk och språkvarieteter är att inte alls använda språken i moderna digitala miljöer.

– Därför är det viktigt att ett språk är attraktivt för yngre personer som aktivt använder digitala medier och AI. Om man vill att vissa språk ska bevaras måste man satsa på att utveckla teknologin så att språket används i den digitala världen.

För svenskans del gäller det att se till att den finns tillgänglig som språkval i populära appar och program. Om alla svenskspråkiga lever hela sitt digitala liv på engelska utgör det i slutändan ett hot mot svenskan, säger Tiedemann.

– Om små språk inte finns med i populära appar och program så används de inte.

Jörg Tiedemann, professor i språkteknologi vid Helsingfors universitet, säger att vi borde satsa mer på finlandssvenskan i våra AI-modeller.

SATSNINGAR KAN LOCKA INTERNATIONELLA AKTÖRER.

I sin forskning vid Helsingfors universitet koncentrerar sig professor Jörg Tiedemann främst på utvecklingen av AI-verktyg för översättning. Han är ursprungligen från Tyskland, men har forskat och arbetat länge i Uppsala. När han flyttade till Finland 2015 satsade Helsingfors universitet mycket på maskinöversättning mellan finska och engelska.

– Vi arbetade hårt för att göra finskan synlig i internationella tävlingar för maskinöversättning. Satsningen gjorde att stora internationella AI-laboratorier lockades att utveckla ny teknik för översättning med fokus på små, icke-indoeuropeiska språk som finska. Under de senaste tio åren har maskinöversättningen mellan finska och engelska förbättrats avsevärt, eftersom det har varit ett attraktivt forskningsområde.

Det laboratorium som Tiedemann leder vid Helsingfors universitet arbetar med att utveckla AI-modeller för översättning mellan små språk. Han nämner särskilt många mindre språk i Afrika och Asien som saknar den kommersiella tyngd som gör dem attraktiva för vinstdrivande AI-företag. Tiedemanns team strävar också efter att göra AI-modellerna mer resurssnåla.

– Stora modeller kräver enorma mängder energi. Därför har vi satsat en hel del på att effektivisera verktygen så att de kan köras lokalt på en dator eller mobiltelefon. Det är både en fråga om energiförbrukning och om datasäkerhet, säger Tiedemann.

AI-teamet vid Helsingfors universitet är också involverat i paneuropeiska forskningsprojekt, som exempelvis OpenEuroLLM, med målsättningen att skapa europeiska alternativ till de kommersiella amerikanska AI-jättarna.

Oberoende av om maskinerna klarar en översättning bättre, sämre eller lika bra som en mänsklig översättare är ansvarsfrågan den springande punkten.

Jörg Tiedemann

– Europa vill inte vara beroende av globala företag. De här modellerna har öppen källkod och tanken är att de ska kunna användas av europeiska företag i framtiden.

VEM TAR ANSVARET? Även om de stora språkmodellerna hela tiden blir bättre är de inte felfria. Trots det förlitar sig allt fler företag och myndigheter på maskinöversättning, eftersom den är billigare än mänskliga översättare. Professor Jörg Tiedemann ser ansvarsfrågan som det största problemet i den här utvecklingen.

– Oberoende av om maskinerna klarar en översättning bättre, sämre eller lika bra som en mänsklig översättare är ansvars-

frågan den springande punkten. Om en mänsklig översättare gör ett fel är det den som publicerar informationen som har ansvaret.

Ofta tar avsändaren inte samma ansvar för automatöversättning, även om man enligt Tiedemann borde göra det.

– Om utgivaren inte tar ansvar för översättningen är det enda sättet för en användare att kontrollera om informationen är korrekt att själv gå till källan. Det betyder i praktiken att hela ansvaret ligger på användaren och att man egentligen inte erbjudit någon översättning.

AI KAN BEVARA VÅR SPRÅKLIGA

RIKEDOM – OM VI SÅ VILL. Vi återkommer till hoten mot finlandssvenskan i en språkmiljö som allt mer präglas av artificiell intelligens och stora språkmodeller. För även om dessa kan driva en utveckling där små språkvarieteter utarmas och likriktas kan de också vändas till en möjlighet för lokala språk.

Inget hindrar att vi exempelvis lär AI-modellerna finlandssvenska dialekter. En sådan utveckling kunde stärka finlandssvenskans förutsättningar att överleva.

– Möjligheten att göra modellerna mer känsliga för regionala språkvarianter finns absolut. Det krävs förstås att det finns tillräckligt med träningsdata för att anpassa en modell för en språkvarietet, säger Jörg Tiedemann.

Nyckelorden här är om man så vill. För det här arbetet kräver medvetna satsningar, i stil med den för ett tiotal år sedan då Finland lockade många internationella forskare för att stärka maskinöversättning mellan finska och engelska.

– Nu finns behov av en liknande satsning på finlandssvenska, som kunde locka internationella AI-laboratorier som vill hitta nya sätt att bevara olika språkliga varieteter. ■

Utan räckvidd sviker journalistiken sitt uppdrag

Det går hårt nu. Som journalist får jag varje dag öva mig i att hålla huvudet kallt. Takten i nyhetsvärlden är hård och retoriken från beslutsfattare och andra påverkare ännu hårdare.

Uppmärksamhetsekonomin rasande tempo och redaktionernas konkurrens om publikens tid kan göra vem som helst cynisk.

Journalistiken har länge kritiserats för sin jakt på både klick och nya spridningsformat. Men i dag handlar de etablerade nyhetsredaktionernas behov av räckvidd om något större än att bara sälja prenumerationer. Det handlar om journalistikens demokratiska uppdrag.

I dag kablas politiska budskap ut i direktsändningar tillgängliga över hela världen, genom allt från beslutsfattarnas egna sociala medier till de officiella kanalerna från Vita huset. Personer med makt och inflytande har helt nya möjligheter att nå ut med sina egna budskap oemotsagda, i predikan för de redan frälsta, i sina egna applåderande bubblor. Politiska påståenden kan upprepas gång på gång via egna plattformar, envist och systematiskt, trots att påståendena har motbevisats.

Det här ställer stora krav på journalisternas allmänbildning och faktagranskning, men också på journalisternas förmåga att nå ut till publiken effektivt och brett. Trovärdig och pålitlig journalistik spelar en viktig roll i att bygga upp ett samhälles motståndskraft mot manipulation och desinformation.

I grunden har uppdraget inte förändrats. Journalistiken ska fortfarande granska och utkräva ansvar, den ska ge perspektiv genom olika röster och den ska ge sammanhang åt snabba händelseförlopp.

Men journalistiken gör inte det här om den inte når ut till folket.

Journalistiken konkurrerar dessutom om folkets uppmärksamhet med ett exponentiellt växande flöde av AI-producerat slask, som inte består av bara oskyldiga fejkade kattvideor utan också av helt påhittade poddar och nyhetsklipp.

Det är på grund av den här utvecklingen journalistiken lämnat sina traditionella och bekväma arenor. Journalister och redaktioner provar nya format och plattformar för att hitta ut till publiken. De lär sig behärska AI-verktyg för att vara bättre än AI-verktyg. De söker formuleringar och tilltal som fungerar, och de bygger upp trovärdighet och profil.

För det räcker inte att rapportera för en färdigt invigd och redan bekymrad publik. Vi journalister måste kunna förklara både politik och ekonomi på ett sätt som en större mängd människor förstår. Vi måste kunna formulera oss så att till och med nyheter om klimatförändringen intresserar.

Om redaktionerna inte jagar klick och räckvidd sviker de sitt demokratiska uppdrag.

Marianne Sundholm

ÄR JOURNALIST PÅ HUFVUDSTADSBLADET. HON TILLDELADES TOPELIUSPRISET – DET FINLANDSSVENSKA PUBLICISTPRISET, I SLUTET AV JANUARI.

”

Vi journalister måste kunna förklara både politik och ekonomi på ett sätt som en större mängd människor förstår.

Nyfikenhet

driver seniorer att lära sig AI

Text *Natalie Skogman* ~ Foto *Robert Seger*

Allt fler seniorer vill förstå och använda digitala verktyg i vardagen. Genom IT-kurser med låg tröskel och praktisk inriktning får deltagarna möjlighet att närma sig ny teknik, som artificiell intelligens, i sin egen takt.

En tisdag i februari lyser vintersolen upp lokalen intill Aura å. Lokalen i SFV:s kontor i Åbo fylls med kunskaps-hungriga seniorer. Årets första IT-kurs i regi av Åbo Svenska Pensionärsklubb ska precis dra igång. Vårterminen inleds med en nykomling i kursutbudet: "AI i vardagen – enkelt, nyttigt och roligt". Den här och vårens fem andra kurser är fullbokade.

Seniorerna lyssnar uppmärksamt och antecknar ivrigt när kursledaren och IT-experten **Pasi Holmberg** inleder med att berätta vad artificiell intelligens (AI) är.

– Många tror fortfarande att AI är som en tänkande robot som sitter någonstans och funderar. Så är det inte.

– AI består av tränade system som analyserar stora mängder data. Det är egentligen inte mer komplicerat än så, men mängden data den kan hantera gör att den kan besvara många olika frågor, förklarar han.

AI SOM VARDAGSVERKTYG. Kursen går från att fundera kring vad AI är till att ta fram olika enkla exempel på hur seniorerna kan använda AI i sin vardag.

– Man klarar sig utan AI, visst. Det är inte därför vi har den här kursen, utan mera för att visa att AI inte är något skrämmande, utan också kan vara något roligt, säger Holmberg.

– Och hur vi kan leka med AI, fyller **Carita Isaksson** från Åbo Svenska Pensionärsklubb styrelse i.

”

Många tror fortfarande att AI är som en tänkande robot som sitter någonstans och funderar. Så är det inte. Det finns inga datorer som tänker själva.

Pasi Holmberg

– Det är faktiskt ett sorts lekande, men det är så man lär sig. När vi kommit fram till att AI är en rolig sak kan vi sedan lära oss att dra nytta av den. Det finns så otroligt mycket du kan göra med AI. Jag tror verkligen att den kan ge ett mervärde för seniorerna, säger Holmberg.

Privat använder Holmberg själv främst AI för matlagning. Du kan exempelvis räkna upp de ingredienser du har hemma och be AI ge exempel på vad du kan laga av det. Andra praktiska tillämpningar är att be den sammanfatta långa texter eller planera en promenadrutt anpassad för just dig.

– Samtidigt kan AI också ha fel, och ganska mycket fel. Men när vi lär oss använda den rätt och med en viss källkritik i åtanke är AI ett kraftfullt verktyg, säger Holmberg.

KURSER UTAN STRESS OCH PEKPINNAR

Sedan 2016 har IT-kursverksamheten gjorts i samarbete med Svenska folkskolans vänner. Sedan dess har IT-experten Pasi Holmberg varit kursledare.

– Då hade vi åtta deltagare. Vi satte till några kurser för hösten och då hade vi plötsligt hundratals anmälningar. Det växte och blev otroligt populärt. Efter det har vi bara kört på, man ska ju inte ha sönder ett fungerande koncept, säger Holmberg.

Både Holmberg och Isaksson anser att konceptet fungerar så pass bra eftersom kurserna har teman, men ingen strikt tidtabell. ➔

89-åriga Åbobon Märtha Merne Pettersson har deltagit i majoriteten av IT-kurserna sedan 2016. Hon går alltid in i en kurs med förhoppningen att få lära sig någonting nytt. Till vänster kursledaren och IT-experten Pasi Holmberg.

Pasi Holmberg jobbar till vardags på Finlands Svenska Ungdomsförbund som IT-ansvarig samt drar olika EU-projekt. Sedan 2016 har Holmberg i stort sett dragit alla IT-kurser för seniorer i Åbo, och är väl omtyckt bland seniorerna.

– Vi går inte vidare förrän alla hänger med, även om det betyder att vi ägnar flera timmar åt samma moment. Det gör oss unika och skiljer oss från många andra it-kurser för seniorer, säger Holmberg och fortsätter:

– Dessutom har vi en avslappnad stämning här. Jag står inte och predikar för en passiv publik, utan tvärtom är det mycket samtal. Det är när vi börjar diskutera som också kunskapsnivån börjar stiga. Emellanåt får jag nästan be deltagarna att vara tysta, säger Holmberg och skrattar.

TRE TRÄFFAR PER KURS. Varje kurs består av tre träffar som alltid sker i fyra timmar långa pass på en tisdag eftermiddag.

”

Jag står inte och predikar för en passiv publik, utan tvärtom är det mycket samtal. Det är när vi börjar diskutera som också kunskapsnivån börjar stiga.

Pasi Holmberg

– Vi har märkt att tre gånger fyra timmar gör att vi får tillräckligt med upprepningar. För repetition behövs, säger Holmberg.

När kurserna riktar sig till seniorer krävs ofta ett annat upplägg, berättar han. Innehållet behöver brytas ner och förklaras på ett sätt som är lätt att ta till sig.

– När vi utgår från vardagsnära exempel som deltagarna känner igen fungerar det. Där har vi en styrka – att kunna förmedla även komplexa ämnen på ett sätt som seniorer förstår, säger han.

Många kursdeltagare intygar att Holmbergs sätt att leda kurserna är både fungerande och omtyckt. Många är återkommande deltagare, år efter år. En av dem är 89-åriga Åbobon **Märta Merne Pettersson**, som har anmält sig till vårens alla kurser. Merne Pettersson har deltagit i största delen av de kurser som hållits sedan 2016.

– När man är ensamstående är det viktigt att skaffa sig kunskap. Internet tycker jag är särskilt utmanande, och därför går jag på kurs för att lära mig, säger Merne Pettersson.

Allt det där måste man ha i huvudet, man ska kunna använda det direkt när det behövs.

Merne Pettersson

det direkt när det behövs, säger Merne Pettersson.

– Myndigheterna ställer redan ganska hårda krav på att man ska kunna använda dator, fyller Pasi Holmberg i.

TVIVEL SOM STÖRSTA TRÖSKEL

Holmberg tror att den största utmaningen vad gäller seniorer och IT ofta ligger i deras egna tvivel. Många tror att de inte kan lära sig något nytt eftersom de aldrig tidigare hållit på med det. Trots att kurserna inte har några förkunskapskrav kan känslan av otillräcklighet göra det svårt att våga prova.

– Men våra deltagare har redan tagit steget, vågat testa och tro på att de klarar av det, säger Holmberg.

Seniorerna ställer aktivt frågor, vilket också Holmberg uppmuntrar. En av deltagarna undrar hur framtiden kommer att se ut – finns det en risk att vi slutar tänka själva?

– Enligt experter kommer AI att innebära att många jobb försvinner, särskilt sådana som bygger på tänkande och analys, eftersom tekniken är mer kostnadseffektiv. Samtidigt behöver man inte se det som ett hot, utan som en möjlighet. Jobben försvinner inte helt och människan blir inte obetydlig – i stället förändras och omformas arbetsuppgifterna, svarar Holmberg och fortsätter:

– Samtidigt kommer vi alltid att behöva vårt eget bondförnuft, eftersom det är svårt att lära AI. ■

MÅNGA NYA ANSIKTEN. Även om flera på AI-kursen är återkommande deltagare, reagerar Merne Pettersson på att det i dag också är många nya ansikten i lokalen.

– Det är naturligtvis ett nytt och intressant tema som tycks väcka ett otroligt engagemang, säger hon.

Merne Pettersson beskriver AI som framtidens melodi – en teknik som redan nu formar utvecklingen genom att samla och sammanställa information från många olika håll. Måste man som senior lära sig att använda digitala verktyg såsom AI då?

– Man måste lära sig det, absolut. Allt hänger på det, du kan inte göra något utan dina koder. Och allt det där måste man ha i huvudet, man ska kunna använda

Pasi Holmberg och Carita Isaksson flyttar borden och stolarna i utrymmet inför första träffen i den nya AI-kursen, så att så många som möjligt ska få plats. Vårens alla kurser är fullsatta.

Pasi Holmberg frågar om någon av deltagarna använt sig av AI förut, och en del händer räcks upp. Härnäst ska deltagarna få prova på att använda ChatGPT själva.

1.

2.

1. Laget *Krafter från kamratskap* vann innovationstävlingen SFV Start! och fick 90 000 euro i vinstpengar. Summan ska användas till att förverkliga lösningen. 2. Katarina Rejman från Svenska folkskolans vänner och Sonja Ollas-Airinen från Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne representerade arrangörerna och kungjorde vinnarna på slutevenemanget i Helsingfors 12.2.

Vinnande lösningen samlar pojkar till BERÄTTELSEDRIVNA SAMTAL

Genom berättelsecentrerade samtal i små grupper i skolan lyfter det vinnande bidraget i innovationstävlingen SFV Start! fram relationer och dialog som nycklar till att möta pojkars utmaningar. Sammanlagt 200 000 euro delades ut till fem lag under finalkvällen i mitten av februari i Helsingfors.

Text Lina Laurent, Christine Skogman ~ Foto Frida Lönnroos

Laget *Krafter från kamratskap* vann innovationstävlingen SFV Start!. Tävlingsens mål är att hitta nyskapande och verkningfulla lösningar som stärker pojkars välbefinnande. Det vinnande laget får 90 000 euro för att förverkliga sin lösning.

Konkret handlar lösningen om ledda samtal för pojkar, i små grupper, i skolmiljön. Samtalen leds av en utbildad manlig ledare och utgår från en berättelse som pojkarna skapar tillsammans, om en fiktiv, några år äldre kille.

– I berättelsen ger pojkarna sedan olika egenskaper åt killen och hittar på olika saker han råkar ut för. Berättelsen ger därför möjlighet att behandla frågor och utmaningar i förväg, innan de blir problem, säger Joonas Kekkonen,

utvecklings- och utbildningschef på föreningen Miessakit rf och medlem i det vinnande laget.

I innovationstävlingen ingick en fem månader lång utvecklingsfas då varje lag fick stöd i att utveckla sin idé, värva nya medlemmar och testa idén i praktiken. *Krafter från kamratskap* testade sin lösning med en klass i Hoplaxskolans enhet

i Haga i Helsingfors. Platschef Niels Främling värvades med i laget.

– Skolvärlden har ibland svårt att förstå pojkar, pojkars problem och hur de vill bli bemötta. När jag hörde om tävlingen och om förslaget tänkte jag ”äntligen gör någon något för pojkarna”, berättar Främling.

I hans skola medverkade en klass. När pojkarna i klassen deltog i samtalen ordades eget program för klassens flickor, med teman som de själva föreslagit. Niels Främling säger att responsen från pojkarna var jättepositiv.

– De kom både samma dag och en vecka senare och sade att det var jätteroligt och undrade när de skulle få vara med på nytt. Jag tror också att deras empatiförmåga utvecklades under sam-

3. Juryn bestod av representanter från organisationer som på olika sätt berör eller arbetar med tävlingens tema: pojkars välbefinnande. Övre raden från vänster: Joni Härkönen, Mar Porres, Tom Tarvainen. Nedre raden från vänster: Niklas Zilliacus, Matilda Wrede-Jäntti.

talén. Allt tyder på att det här är en jättebra grej som man borde göra mera av eftersom det bygger på pojkarnas egna tankar, säger Niels Främling.

Vinstsumman på 90 000 euro ska laget använda för att skala upp och sprida de berättelsecentrerade samtalen i skolor runt om i landet. Det här året fortsätter man med att testa och utveckla modellen. Nästa år planeras en handbok.

INNOVATIONSTÄVLINGEN EN START SFV Start! är en innovationstävling som ordnades av Svenska folkskolans vänner (SFV) och Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne (Stiftelsen BMR). Tävlingen körde igång i september i fjol. Demos Helsinki ansvarade för tävlingens praktiska arrangemang.

– Vi har tillsammans med lagen skapat en start för fem olika lösningar som på olika sätt kan förbättra pojkars välbefinnande. Alla lösningar har möjlighet att utvecklas och att skapa skillnad för pojkar, säger **Katarina Rejman**, sakkunnig inom utbildning på SFV.

JURYNS BEDÖMNING. Vinnarna utsågs av en utomstående oberoende jury som bestod av **Niklas Zilliacus**, entreprenör,

Matilda Wrede-Jäntti, universitetslektor i socialt arbete, **Tom Tarvainen**, specialsakkunnig vid Päivikki och Sakari Sohlbergs stiftelse, **Joni Härkönen**, verksamhetsledare för Jäbät ja tunteet och **Mar Porres**, ordförande för Finlands Svenska Skolungdomsförbund.

I bedömningen av bidragen tog juryn bland annat ställning till lösningarnas påverkanspotential, nytänk, anpassningsförmåga och genomförbarhet samt samskapande och pilotering.

– I *Krafter från kamratskap* utgick man från ett verkligt behov och från data. Det här är ett nytt sätt att jobba med pojkar som berikar bilden av vad det är att vara pojke. Lösningen är dessutom skalbar och dess påverkan är mätbar, säger juryns ordförande Niklas Zilliacus.

Han säger också att lösningen tack vare berättelseperspektivet kan ge upphov till verkligt mångsidiga diskussioner. Att lösningen dessutom riktar sig till alla pojkar är ett stort plus.

Lösningarna som tävlade i SFV Start!

Krafter från kamratskap går ut på praktiska övningar och berättelsecentrerade gruppdiskussioner för pojkar. Samtalen leds av en vuxen man som har utbildats för uppgiften. Alla pojkar i den valda årskursen deltar i två gruppträffar under skoltid. Lösningen stärker en positiv och stödjande gemenskap mellan pojkar.

Lagets medlemmar: **Tomi Timperi** (verksamhetsledare, Miessakit rf), **Joonas Kekkonen** (utvecklings- och utbildningschef, Miessakit rf), **Antti Alén** (administrations- och kommunikationschef, Miessakit rf), **Aziz Bahlaouane** (ungdomsexpert, Befolkningsförbundet), **Aaro Nordström** (ungdomsexpert, Befolkningsförbundet), **Niels Främling** (platschef, Hoplaxsskolan).

I **Acts of Kindness** gör elever vardagliga vänliga handlingar i sitt närsamhälle, vilket ger dem en möjlighet att känna sig delaktiga och sedda. Modellen är elevdriven, eleverna engageras själva i arbetet och får verktyg att påverka sin egen vardag. Modellen kan bidra till att lösa problem med skolfrånvaro, konflikter och bristande respekt. Lösningen flyttar fokus från sena, reaktiva insatser till tidigt, gemensamt och relationsbaserat arbete.

Lagets medlemmar: **Sara Kemetter** (projektledare, Mariehamns stad), **Marinka Räsänen** (forskare, doktorand, Helsingfors universitet), **Christine Namdar** (forskare, doktorand, Åbo Akademi), **Katarina Halme-Wiklund** (biträdande rektor, Övernäs skola), **Maria Rosenkvist** (lärare, Övernäs skola), **Lilly Björklund** (lärare, Övernäs skola), **Tommy Thörnroos** (representant för Ålands polismyndighet, fritids- och trygghetsarbete).

PlayTime förbättrar barn och ungas välmående genom PlayTime-raster som leds av utbildade PlayTime-instruktörer. PlayTime-rasterna är uppbyggda i tre olika delar där deltagarna får möjlighet att ta ansvar, använda sina styrkor och uppleva lekens kraft och fantasi. Samarbete är en viktig del då pojkarna får utveckla gamla lekar till nya koncept. Att "tävla på lek" innebär att slutresultatet inte är det viktiga, utan gemenskapen, samarbetet och respekten för varandra är målet.

Lagets medlemmar: **Mikko Mäkipää**, (pedagog, Jerohin&Mäkipää Adventures), **Miro Jerohin** (pedagog, Jerohin&Mäkipää Adventures), **Josefine Asplund** (språk- och speciallärare, Folkhälsan Norrvalla), **Mikael Blomqvist** (idrottslektor, Folkhälsan Solvalla), **Anna Pensar-Kuivamäki** (rektor, Folkhälsan).

RARE Eftis, är en social eftermiddagsklubb för tonårspojkar. RARE Eftis styr unga att pröva kreativa och funktionella aktiviteter enligt principen ”från unga till yngre”. RARE Eftis erbjuder gratis fritidssysselsättning, med mångsidiga aktiviteter. RARE Eftis stödjer pojkarna att hitta sysselsättning som de själva gillar. Målet är att skapa en plats där pojkar kan bygga självförtroende genom aktiviteter och en atmosfär som uppmuntrar och accepterar diversitet.

Lagets medlemmar: **Atte Rimpelä** (dansare, RARE Media), **Leo Ben Lulu** (socionom, RARE Media), **Jan Huhtanen** (producent, RARE Media), **Vilma Rimpelä** (producent, RARE Media), **Mikko Mäkipää**, (pedagog, Jerohin&Mäkipää Adventures), **Miro Jerohin** (pedagog, Jerohin&Mäkipää Adventures), **Ronny Holmqvist** (rektor, Svenska samskolan i Tammerfors).

Gutsy Mentoror går ut på mentorskap där äldre grundskoleelever coachar yngre elever att göra goda gärningar och bidrar till skolgemenskapen med positiv interaktion och handlingskraft. Ungdomars egen drivkraft är i centrum: mentorerna delar med sig av sina egna positiva erfarenheter och uppmuntrar de yngre att delta och pröva nya saker. Mentorerna utgör förebilder och lösningen bidrar med konkreta verktyg för elever att bidra till skolgemenskapen på ett positivt sätt.

Lagets medlemmar: **Johanna Mäkitalo** (ansvarig producent, Gutsy Go), **Aram Aflatuni** (verksamhetsledare, Gutsy Go), **Mikko Toiviainen** (mediapedagog, Gutsy Go), **Liina-Maria Pelkkala** (producent, Gutsy Go), **Rikard Lindström** (direktör för svenskspråkig grundläggande utbildning och gymnasieutbildning, Borgå).

SFV Start! – vad är det?

SFV Start! är en innovationstävling som arrangerades av Svenska folkskolans vänner och Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne. Syftet med årets tävling var att hitta nyskapande och verkningsfulla lösningar som stärker pojkars välbefinnande.

Lösningarna involverar pojkar och har en koppling till skolvärlden.

Läs mer om SFV Start! på start.sfv.fi

Prissumman på 200 000 euro fördelades enligt följande:

90 000 euro: Krafter från kamratskap
35 000 euro: Acts of Kindess
35 000 euro: PlayTime
20 000 euro: Gutsy Mentoror
20 000 euro: Rare Eftis

Så blir ledningsgruppen en styrka och inte en gummistämpel

Text Camilla Lindberg

Att leda en skola är en ständig utvecklingsresa där utmaningarna aldrig tar slut. Rektorerna Patrik Grannas och Anna-Lena Forsman deltog i SFV:s utbildning Meningsfullt ledarskap, en satsning som har samlat skolledare från hela Svenskfinland. Under utbildningen fick de värdefulla möten med kollegor och praktisk kunskap om olikheter i personlighet i ledningsgruppen.

Jag tar mitt uppdrag på allvar och är intresserad av att hela tiden utveckla mig själv. Det var därför lätt att hoppa på utbildningen när tillfället gavs. Den här kunskapen är viktig för alla som vill utveckla ett hållbart och människonära ledarskap, säger **Patrik Grannas**, rektor för årskurserna 1–6 vid Björneborgs svenska samskola.

Under fjolåret deltog han tillsammans med ett femtiotal skolledare och rektorer från olika delar av Svenskfinland i satsningen *Meningsfullt ledarskap*. Den genomfördes tillsammans med flera samarbetspartner. Utbildningen kombinerade mentorskap, coachning och månatliga träffar. En kurshelhet för ledningsgrupper ingick också.

Yrkesutbildningen Optimas rektor, **Anna-Lena Forsman**, fick en betydande inspirationsknuff framåt.

– Jag har ibland tvivlat på om jag ska fortsätta arbeta inom ledarskap. Jag har redan varit 25 år i samma hus, men utbildningen gav mig en förnyad insikt om att det, trots alla utmaningar man möter, i slutändan är en väldigt meningsfull syssla att vara rektor.

Viveka Zetterborg-Leppänen

”

Genom att bli medveten om sitt eget grundtemperament kan man undvika mycket obehag i livet.

Viveka Zetterborg-Leppänen

REKTORER LÄR AV VARANDRA. De här två rektorerna från Björneborg och Jakobstad lyfter fram betydelsen av ständig personlig utveckling. Det är grunden för ett gott ledarskap, och enligt dem finns det inga andra vägar att gå.

Under utbildningen har de uppskattat att få lära sig av de andra rektorerna. De har också upptäckt att de inte är ensamma på toppen. Det gäller i synnerhet Patrik Grannas, som medger att han stundvis kan känna sig lite isolerad på sin språkö.

– Just den här interaktionen med andra rektorer gav välbehövlig tyngd åt föreläsningarna, säger Anna-Lena Forsman.

Under utbildningen fick hon också bekräftat en sak hon länge vetat: att en rektors dagliga arbete består av att man hela tiden måste kliva ut och in i olika roller av ledarskap. I den akrobatiken är människomötena centrala. I hennes österbottniska vardag handlar det om att vara ledare för personalen, studerande, vårdnadshavare, styrelser och ledningsgrupper..

För Patrik Grannas, som arbetar i en språkö, är det speciellt viktigt att få träffa andra finlandssvenska rektorer. FOTO: JOSEFINE GRANNAS

INGEN GUMMISTÄMPEL. En av modulerna i utbildningen var kursen Ledningsgruppen i centrum. Kursen bestod av fyra nätseminarier med mellanuppgifter, och sammanlagt deltog 21 ledare från 11 skolor. Den hölls av den erfarna coachen **Viveka Zetterborg-Leppänen**, som har nästan trettio års erfarenhet inom området. Hon är specialist i personlighetsbaserat självledarskap, delat ledarskap och personlighetens diversitet.

– Den feedback jag brukar få från deltagare som får kunskap om olika personligheter, är att människor börjar tycka bättre om sig själva och får större förståelse för både sina egna och andras utmaningar. Deltagarna får också konkreta redskap för hur de kan påverka sin egen ledningsgrupp.

När de två rektorerna ser tillbaka på utbildningen är det just den här kursen

” *Den här kunskapen är viktig för alla som vill utveckla ett hållbart och människonära ledarskap.*
Patrik Grannas

som seglar upp till ytan, samtidigt som de också har uppskattat de övriga modulerna. De har själva erfarenhet av ledningsgrupper på olika nivåer.

I en sådan grupp sitter man antingen för att man själv valt det, eller för att man genom sin position förutsätts ingå, till exempel i egenskap av ekonomichef, HR-chef eller rektor. Oavsett orsaken behöver man enligt Zetterborg-Leppänen ha rätt inställning till vad en ledningsgrupp är och vad den kan göra.

– Den ska inte vara någon gummistämpel, utan stark, effektiv, dynamisk och balanserad. Jag tror att många fick upp ögonen för att det faktiskt är möjligt att bedriva ett meningsfullt och aktivt

påverkansarbete där. Om man sitter med som medlem har man i själva verket ett stort ansvar att också göra det.

FYRA GRUNDTEMPERAMENT. Viveka Zetterborg-Leppänen är utbildad psykolog från Helsingfors universitet, och hon bedömer att upplägget är unikt i Finland, kanske också i hela Norden. I andra länder har man däremot mer kunskap om personlighetens diversitet. Hon har själv skaffat sig kunskapen från USA och vidareutvecklat den.

Den forskningsbaserade psykologiska teorin bygger i korthet på att människan föds med ett grundtemperament som man inte kan ändra på. Det finns fyra ➔

”

*Vi är olika,
vi tänker olika,
men vi måste också
våga vara olika i våra
ledningsgrupper och
se olikheter som en
styrka, inte som
en svaghet.*

Anna-Lena Forsman

Anna-Lena Forsman. FOTO: KAROLINA ISAKSSON / BILDBOLAGET DU&VI.

olika, och de tre man inte fått med sig från början kan man utveckla i olika skeden av livet. Därtill finns det fyra interaktionsstilar som går att utveckla i ännu större utsträckning. Det är något som en ledare måste göra kontinuerligt.

– Genom att bli medveten om sitt eget grundtemperament kan man undvika mycket obehag i livet. Om man inte får vara den person man är i ett visst sammanhang, leder det i förlängningen till stressreaktioner, säger Viveka Zetterborg-Leppänen.

VARNAR FÖR BOXOLOGI. Coachen upprepar flera gånger att konceptet hon arbetar med handlar om fyra teoretiska huvudtyper. När de kombineras med de fyra interaktionsstilarna får man en rik palett att arbeta med.

– Jag vill verkligen varna för boxologi. Det här handlar inte om att placera sig själv eller andra i givna fack. Men det

är viktigt att bli medveten om att vi har medfödda kärnbehov och kärnvärderingar som gör att vi agerar och reagerar olika.

Teorin är omfattande, men mycket förenklat kan man säga att de fyra temperamentstyperna är idealisten, bevararen, artisanen och rationalisten. Den sistnämnda är den minsta gruppen i vår population. Bevararna utgör däremot cirka 38 procent.

Zetterborg-Leppänen lyfter fram en högaktuell sak. Hon suckar lite.

– Artisanen riskerar i dagens värld att felaktigt få diagnosen ADHD. Så kan det gå om man saknar kunskap om de olika grundtemperamenten och tolkar artisanen som en person med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

MÅNGA AHA-UPPLEVELSER. Bland interaktionsstilarna finns till exempel chefen/den ansvariga som gärna vill

uppnå snabba resultat. Ibland sker det på bekostnad av kvaliteten. En person som hellre arbetar bakom scenen och inte vill styra på ytan, kännetecknas av en helt annan interaktionsstil.

Kontentan är att alla temperament och stilar behövs. När man tror att alla andra tänker och agerar som man själv uppstår friktion.

Patrik Grannas säger att han på grund av praktiska orsaker, bland dem en omfattande skolrening, ännu inte hunnit implementera alla de nya insikterna han fått under utbildningen. Anna-Lena Forsman är glad över de stora aha-upplevelserna som teorikunskapen gav henne på flera sätt.

– Vi är olika, vi tänker olika, men vi måste också våga vara olika i våra ledningsgrupper och se olikheter som en styrka, inte som en svaghet. Jag fick också insikt om att man ska vara snäll mot sig själv och inte försöka bli någon annan. ■

Rektorer behöver andra rektorer – SFV satsar på långsiktigt stöd

Text Sanna Mandelin ~ Foto Janica Lönn

SFV:s satsning Meningsfullt ledarskap får en fortsättning. Skolledare har ett tydligt behov av stöd i sin yrkesroll. Det visar både enkätsvar och övrig återkoppling.

Programmet som planeras för nästa läsår ska svara på det som rektorerna själva anser att är viktigt. Enligt Katarina Rejman, SFV:s sakkunniga inom utbildning, lyfter många rektorer fram vikten av att få träffa andra i samma yrkesroll.

– Skolledarna behöver nätverkande och möjlighet till samverkan – att träffa andra rektorer, utbyta erfarenheter och skapa kontakter. Det kan handla både om fysiska träffar och om onlinemöten.

Enligt Rejman har onlineaktiviteterna varit mycket uppskattade, eftersom det är lättare att delta i dem och rektorer från många olika orter kan medverka. I det geografiskt utspridda Svenskfinland är det här speciellt viktigt, eftersom den närmaste kollegan med samma yrkesroll kan finnas långt borta.

Många lyfter också betydelsen av att få träffas och samtala. Flera rektorer upplever sig vara ensamma i sin roll. På grund av tystnadsplikt kan de inte alltid dela sina erfarenheter, men i ett sammanhang med andra rektorer finns större möjlighet att göra det.

För tillfället är SFV den enda aktören i Svenskfinland som erbjuder stöd för verksamma rektorer och skolledare.

Katarina Rejman

Katarina Rejman berättar att många också vill ha stöd för att leda en komplex organisation.

– Stödet är särskilt viktigt i krävande tider med många förändringar. Nedsänkningar och sjunkande inlärningsresultat

sätter press på skolorna att göra ett gott arbete.

Både organisationsledarskap och pedagogiskt ledarskap intresserar rektorerna.

Ett tydligt önskemål som framförts är att satsningarna gärna får vara långsiktiga och fördjupande.

– Vi kan redan nu säga att vi planerar ett program för rektorer med start hösten 2026 som pågår i cirka ett år.

MENTOR GER TRYGGHET. Mentorskap väcker också intresse. Det har varit uppskattat när en rektor med färre tjänsteår fått stöd av en mer erfaren kollega.

Katarina Rejman säger att SFV som bildningsaktör ser det som viktigt att stödja skolledarna som arbetar på svenska i Finland.

– För tillfället är SFV den enda aktören i Svenskfinland som erbjuder stöd för verksamma rektorer och skolledare. Det handlar inte om traditionell kompetensutveckling, utan om att stärka yrkesidentiteten och rollen samt erbjuda en stöttande gemenskap och möjlighet att nätverka. ■

Stärker yrkesidentiteten

- SFV-projektet *Meningsfullt ledarskap* ska stödja skolledare i deras yrkesroll och bidra till gemenskapen inom yrkeskåren.
- Syfte: Att skolledare ska växa och trivas som ledare, utveckla verksamhetskulturen i sin enhet och må bra på vägen.
- Pilotprojekt under läsåret 2025–2026. Får en fortsättning läsåret 2026–2027.
- De fem delarna under läsåret 2025–2026:
 - Mentorsprogram
 - Stödfunktioner för mentorerna
 - Månatliga morgonträffar med fokus på gruppcoachning
 - Individuell coaching
 - Kurshelheten Ledningsgruppen i centrum

Är du rektor eller bildningsdirektör?

Svara gärna på vår enkät om hurdan stöd som behövs. Enkäten är öppen fram till början av april.

Tillsammans kan vuxna hjälpa unga att se värdet av det de kan och det de gör, konstaterade panelen som modererades av Andrea Hynynen från Finlands Svenska Scouter och Bettina Lindfors från Finlands svenska 4H.

Ditt föreningsengagemang är en merit!

Text Saara Fernström ~ Foto Frida Lönnroos

Mycket av det som formar barn och unga för framtiden lär de sig utanför lektionstid. I föreningslivet får unga pröva på samarbete, ledarskap och på att ta ansvar. Samtidigt riskerar kunnandet att förbli osynligt. Hur kan vuxna hjälpa barn och unga att både skaffa det här kunnandet och visa det? Det var temat i en av Educamässans paneldiskussioner.

Vuxnas förväntningar och uppmuntran har stor betydelse för om unga vågar engagera sig. Lärare och rektorer kan fungera som dörröppnare till föreningslivet, inte minst genom att visa att engagemang utanför skolan är värdefullt.

Nicke Wulff, rektor vid Cygnaeus skola i Åbo, talar för att låta föreningar presentera sin verksamhet i skolan, att öppna skolans lokaler efter skoltid och att våga ge ansvar till elever som redan har erfarenhet av ledarskap.

– Elever som varit aktiva i föreningslivet är handlingskraftiga och tar ansvar

på ett helt annat sätt. Vi vuxna tar inte alltid i beaktande barnens kunnande. Varför inte ge ledarskap till exempel på en skolutflykt till ett barn med ledarskapsvana? säger Wulff.

Han säger också att ett barn som har en meningsfull fritid och en hobby mår bättre, och det gynnar också lärandet. Aktiviteten syns också i att man lärt sig att ta ansvar: man dyker upp rätt tid på rätt plats med rätt utrustning.

FÖRENINGARNA SKAPAR LEDARE

Föreningslivet fungerar som en praktisk skola i sådant som är svårt att lära sig i teorin. Här tränas unga i att samarbeta,

hantera konflikter, fatta beslut och leda andra. De får uppleva att de kan påverka.

Niko Partanen säger att han upplever att föreningslivet gett honom en känsla av meningsfullhet.

– Jag har varit ordförande i FSS och lärt mig ofantligt mycket där, det handlar om så mycket mer än att bara godkänna en verksamhetsplan. Man lär sig diplomati och att leda. Nu är jag i armén och går på undersergeantutbildning men jag märker att jag har lärt mig mer i föreningslivet, säger han.

För många blir föreningen också en plats för identitet och tillhörighet. Elli Flén är kommunikationskonsult på

– Vuxna kunde uppmuntra unga till föreningsaktivitet och säga: se hur bra det här är på CV:t! Sånt tänker man inte på själv när man är sexton och söker sommarjobb, säger Niko Partanen, ung föreningsaktiv och tidigare ordförande i FSS.

Losvik & Flén och drogs in i föreningslivet som trettonåring.

– Föreningsengagemang räddade mig. Jag hade kunnat bli en bråkstake men på revyscenen och i lokalteven fick jag apa mig, säger hon och förklarar att rampljuset utvecklade förmågan att tala inför folk, något hon gör mycket i dag.

Med tiden engagerades Flén i styrelsearbete och fick där en ordentlig lektion i ansvarstagande och ledaransvar. Flén lyfter också mångsidigheten i föreningslivet: den som inte trivs på scenen kan hitta sin plats till exempel som talkokraft bakom kulisserna.

– Det finns en position för alla.

BERÄTTAR OM ANSVARSVILJA. Trots att föreningslivet ger viktiga färdigheter är det många unga som inte tänker på sitt engagemang som en merit. Niko Partanen efterlyser vuxna som ger uppmuntran skuffar och berättar hur föreningslivets erfarenheter hänger ihop med arbetsliv och studier.

– När man är med i en förening får man nya vänner, man får kunskap, man kan påverka. Allt det här ger meningsfullhet.

Och ett bättre CV ger framtidstro! Sånt tänker man inte på när man är sexton och söker sommarjobb.

– Som ung kan man uppleva att man misslyckas med familjen, skolan eller andra delar av livet, men föreningslivet ger framtidstro, säger Nicke Wulff, rektor vid Cygnaeus skola i Åbo.

Här har vuxna ett ansvar att hjälpa unga att sätta ord på sitt kunnande. Ett sätt är genom validering och kompetensmärken som tydliggör vad man har lärt sig.

– När jag var ung fanns det inga kompetensmärken, men det verkar väldigt viktigt. Jag som arbetsgivare tittar alltid på om den som söker jobb varit till exempel scout eller styrelsemedlem. Det berättar

om en vilja till engagemang utöver att man går till jobbet och får en lön. Det finns en vilja att ta ansvar! säger Elli Flén.

GEMENSAMT ANSVAR ATT STÖTTA UNGA

Paneldiskussionen på Educamässan i januari 2026 arrangerades av Svenska folkskolans vänner, Finlands svenska 4H, Finlands Svenska Scouter, Finlands Svenska Ungdomsförbund, Regnbågsallians och Folkhälsan. Samtliga föreningar har varit med om att ta fram kompetensmärken.

Tove Eklund-Hartman från SFV reflekterar över scensamtalet efteråt och säger att det är viktigt att synliggöra lärandet som sker och den kompetens de unga får genom föreningsengagemang.

– Vi hoppas att lärare och skollärare tillsammans med civilsamhället lyfter fram föreningsengagemang som en väg till gemenskap och framtidstro men även lärande och meningsfullhet. Ett sätt att samla kunnandet och visa det är via kompetensmärken. Att ansöka om kompetensmärken är en mycket enkel process och vi hjälper gärna till. Så nu vill vi gärna ha ansökningar!

Trygg, snäll och rolig –

Educabesökarna berättar hurdana vuxna de vill vara

Text & Foto Maja Nordqvist

Det är fredag förmiddag och mässcentrum i Böle fylls av ivriga lärare, lärarstuderande och övriga pedagogikintresserade. Vid Lärorikts monter kan man testa på kroppsrytmik och bekanta sig med hur Lärorikt kan stödja arbetet. Besökarna får också skapa egna pins på färdiga bottnar med meningen: Jag vill vara en _____ vuxen. Vi frågade besökarna hurdana vuxna de vill vara och varför.

Valdemar Fagerudd, Mathilda Westermark, William Rosenlöf och Jens Rosenberg är blivande lärare och aktiva inom FSLF i Vasa.

– Jag missförstod uppgiften lite och trodde att det menades vad jag vill bli när jag blir stor, så jag skrev lärare, säger Valdemar och skratrar. Så nu står det att jag vill bli en lärare vuxen!

Mathilda har valt ordet rolig.

– Jag tycker om att vara rolig och jag vill förgylla barnens vardag, säger hon.

Jens har landat i ordet stolt.

– Jag vill vara en stolt vuxen. Då man kommer in i arbetslivet och jobbar med barn och unga är ju det bästa att vara stolt över sina elever!

William vill vara trygg.

– Eleverna ska kunna komma till mig och prata om vad som helst och jag ska kunna finnas där för dom.

Rebecca Sandfors och Anna Wikström från Finlands Svenska Lärarstuderandes Förening FSLF i Helsingfors känner till Lärorikt från tidigare Educamässor.

Att bli snälla och roliga vuxna är deras mål.

– Jag tycker det är viktigt att vara snäll. Många ord ingår i det, som omhändertagande och omtänksam, säger Anna.

– Först funderade jag på snäll och trygg, men valde ändå rolig. Jag vill att eleverna ska tycka om att komma till klassrummet och vilja lära sig då de känner att de har roligt med den vuxna. De är ju de roliga lärarna man ofta minns, säger Rebecca.

Från mentorsprogrammet Näktergalen, som inspirerar unga och barn att söka sig till högre utbildningar, träffar vi **Jasmin Slimani** och **Richard Backman**. De är bekanta med Lärorikt sedan tidigare.

– Jag har kollat artiklar, och det har gett mer perspektiv på det vi gör och nya idéer, säger Richard.

Hurdan vuxen vill du vara?

– Pålitlig. Har man inte förtroende eller är man inte pålitlig så är det väldigt få andra saker som kommer att fungera. Att det finns ett förtroende och en öppen kommunikation tror jag är nyckeln till att man förstår och kan lära och stödja varandra, säger Richard.

– Trygg. Jag har jobbat mycket med tryggare rum och jag tycker det finns många sätt som vi kan göra olika rum tryggare och öppnare för ungdomar, säger Jasmin.

Kari Reiman jobbar som verkstadscoach i Borgå och är bekant med Lärarikt.

– Jag har använt mig av det flera gånger. Speciellt Målboken är jättefin!

Kari vill vara en bra vuxen.

– Jag valde ordet bra, eftersom jag jobbar med ungdomar som är ”school dropouts”. Där behöver vi vuxna som är goda förebilder.

Anette Kronholm jobbar som modersmåls lärare i Topelius gymnasium i Nykarleby. Hon har valt två ord: ögonöppnande och trygg.

– Det var ju bara en liten rad, så det var svårt att välja. Jag skulle behövt många rader. Men de här orden säger mycket, tänker jag.

Martin Hartman och **Peter Hartman** vill vara trygga och kloka vuxna. Peter jobbar på Axxell och Martin jobbar för SKiB, Svenska kulturfonden i Björneborg.

Peter vill vara en klok vuxen.

– Jag vet inte riktigt varför jag valde det ordet, det bara talade till mig och kändes bra, säger Peter.

– Jag valde ordet trygg, en trygg vuxen. Jag tänker att det rimmar med min bildningsbakgrund, med allt från klasslärare till mitt jobb i dag, säger Martin.

Hur blir man en trygg vuxen?

– Konsekvent och närvarande. Det är de två första orden jag kommer att tänka på.

Från Övernäs skola i Mariehamn träffar vi **Lilly Björklind** och **Maria Rosenqvist**.

Lilly, som undervisar i svenska som andraspråk, väljer ordet trygg och Maria, som är timplärare i finska och hälsokunskap, väljer kärleksfull.

– Det känns som en väldigt viktig sak att det finns en trygg vuxen som tar emot barnen. Att alla ska känna att här finns det någon som bryr sig om mig och tar hand om mig, säger Lilly.

– Jag tror att alla behöver bombas av kärlek och i synnerhet i skolan. Det går lite ihop med trygg, vi är på samma linje, säger Maria.

Topeliuspriset 2026 gick till Marianne Sundholm

Text Rabbe Sandelin ~ Foto Frida Lönnroos

Topeliuspriset – det finlandssvenska publicistpriset gick i år till Marianne Sundholm, som är journalist på Hufvudstadsbladet. Prissumman är 7 500 euro. Hon ser som journalistikens största uppgift att nå ut till en bred publik, och inte enbart rapportera till redan insatta.

Marianne Sundholm är nyhetsreporter med ett brett bevakningsområde. Hon jobbar i dag på *Hufvudstadsbladet* och är också känd från sin tid på Svenska Yle, där hon varit bland annat politikreporter, klimatreporter och Nordenkorrespondent. Sundholm var dessutom med och grundade podden Politiken på Svenska Yle och leder nu samhällspodden Veckan hos HBL.

– Jag har alltid varit intresserad av att förklara sammanhang och visa hur allt hänger ihop. Inrikespolitik är ofta världspolitik, och många stora samhällsfrågor som ekonomi och klimat är globala, säger Sundholm.

Digitaliseringens framfart har ofta kritiserats för att leda till snuttifierad och klickfokuserad journalistik. Men Sundholm menar att journalistikens behov av att nå ut till en bred publik är en grundförutsättning för yrket.

– Vi journalister har ett demokratuppdrag, och för att sköta det måste vi nå ut till folk. Det räcker inte att rapportera för redan insatta, utan vi måste kunna förklara klimatförändringen och

politiska processer på ett sätt som engagerar en större publik, säger hon.

Sundholm påminner om att politiska influerare oemotsagda har möjlighet att sända ut sina budskap till sina följare, och att allt fler unga valt att helt sluta läsa nyheter. I den här verkligheten kan journalister inte bara rikta sig till de redan upplysta.

– Journalisternas grunduppdrag har alltså i sig inte förändrats. Det är fortfarande journalisterna som ska ställa de kritiska frågorna. Det som förändrats ganska radikalt är den omgivande världen, där format och tilltal nu ställer nya krav.

”

Det räcker inte att rapportera för redan insatta, utan vi måste kunna förklara klimatförändringen och politiska processer på ett sätt som engagerar en större publik.

Marianne Sundholm

– Sedan anser jag att det är en myt att folk inte överlag skulle vara intresserade av samhällsfrågor eller politik. På grund av världsläget är det väl snarare så att allt fler är intresserade, men man kanske känner sig villrådig i de strida och motsägelsefulla informationsströmmarna. Då kan riktig journalistik förklara sammanhangen på rätt sätt.

ÄVEN HOPP I NYHETSFLÖDET. Marianne Sundholm är glad för att Topeliuspriset i år ges för det som hon själv upplever som normal nyhetsjournalistik.

– Ganska många pris och utmärkelser handlar ju om att belöna stora avslöjanden eller mångårig granskande journalistik.

Sundholm summerar med att den etablerade journalistiken egentligen har rätt goda möjligheter att överleva. De största problemen finns i en växande grupp nyhetsundvikare, som säger att de upplever nyhetsrapporteringen som så dystert och dystopisk att de helt stänger ute den.

– Det kan bli ett demokratiproblem, eftersom en dåligt upplöst medborgare även är en lätt vägledd medborgare bland ➔

demagoger och populistiska uttalanden. Så med tanke på nyhetsundvikarna får vi journalister inte heller glömma bort att även lyfta upp så kallade goda nyheter, som handlar om lösningsidéer och som inger framtidstro.

– Nyhetsflödet måste erbjuda en balans av olika ämnen för att människor ska orka ta till sig all information. Och just variationen är bland det allra roligaste med mitt jobb som journalist. ■

”

Nyhetsflödet måste erbjuda en balans av olika ämnen för att människor ska orka ta till sig all information.

Marianne Sundholm

Topeliusprisets prisnämnd motiverar Topeliuspriset 2026 så här:

Marianne Sundholm är en mångmedial reporter med bred kompetens inom politik och klimatjournalistik. Hon har en enastående förmåga att, ofta med den vanliga människan i fokus, förklara och sammanfatta komplicerade frågor tydligt och begripligt. Samhällspodden Veckan, som hon tagit initiativ till och vars programledare hon är, utgör ett modigt exempel på hur en traditionell dagstidning kan förnya sig med relevant, aktuellt och lättillgängligt innehåll. Sundholms klockrena och orädda analyser av det politiska spelet i maktens korridorer är en journalistisk fyrbåk i ett utsatt medielandskap.

Topeliuspriset – det finlandssvenska publicistpriset instiftades 1990 då man sammanslog det av SFV instiftade Topeliuspriset med Finlands Svenska Publicistförbunds publicistpris till ett enda pris. Den första utdelningen skedde på Topelius födelsedag den 14 januari 1991. Priset ges enligt statuterna ”för en aktiv pågående journalistisk gärning till en eller högst tre personer som ådagalagt betydande skicklighet i sitt journalistiska värv, bestående av såväl originalitet, civilkurage som finess”.

Hjälp historikerna – skriv ett brev!

Jag avundas inte framtidens historiker.

Hur ska de om femtio år lyckas förmedla den i många avseenden osannolika verklighet som vi upplever i dag?

Å ena sidan har tillgången till material aldrig varit större. Nätet svämmar över av information. Problemet är att i denna störtflod av fakta och fake news sålla fram det väsentliga. Man behöver bara tänka på alla de mer eller mindre galna uttalanden president Donald Trump gjort under sin andra presidentperiod och som han sprider via sin egen mikroblogg. Det mesta lär ur historikernas perspektiv te sig fullkomligt förvirrat och meningslöst – men i massan av ord finns ändå sådant som påverkar vårt liv och vår världsbild.

Å andra sidan blir den stora utmaningen att fånga de personliga upplevelsorna, att belysa hur enskilda personer tänkt och känt. Mycket i historieskrivningen, inte minst den biografiska, förlitade sig ända fram till slutet av 1900-talet på brev. Genom dem kom man individerna nära, alla skrivkunniga korresponderade i princip via meddelanden i kuvert som postiljonen bar ut. Politiska höjdare öppnade sig, älskande skrev smäktande kärleksbrev, diktare gjorde brevskrivningen till skön konst, så kallade vanliga människor hade breven som enda kontakt med emigrerade familjemedlemmar och vänner. Alla sparade brev öppnar hisnande perspektiv mot det förflutna.

Jag tänker ofta på min mors moster Augusta Troberg, som levde hela sitt liv i Föglö Degerby. Varje söndagskväll satte hon sig ner och skrev ett långt brev till enda sonen Lasse, som tidigt flyttade till USA. Högt och lågt blandades i hennes rapport om livet i byn. Så traskade hon ner till posten och sände i väg sina ord till kontinenten bortom haven. Och hon visste att hon småningom skulle få svar.

Det var en ritual som gav mening åt tillvaron, precis som i Pär Lagerkvists berömda dikt:

*Det kom ett brev om sommarsäd,
om vinbärsbuskar, körsbärsträd,
ett brev ifrån min gamla mor
med skrift så darrhäft stor.*

I dag får vi blixtn snabb kontakt via e-post eller sms. Det är förstås bra på många sätt. Men det är ett ytligt, språkligt förenklat budskap, fjärran från brevens utmejslade formuleringar. Den sortens bruksprosa sparas sällan. Jag vet att det finns politiker och konstnärer som med tanke på sitt eftermäle omsorgsfullt arkiverar sin e-post, men de utgör säkert en liten minoritet.

Rätta mig om jag har fel. Men jag kan faktiskt inte begripa hur framtidens författare till biografier ska bära sig åt för att ge sina objekt en personlig röst. Inte för inte kallas genren inom anglosaxisk litteratur för "life and letters". Hur mycket information det än finns på nätets kanaler blir den ofta tillrättalagd. Vem öppnar sitt hjärta i ett kort e-postmeddelande? Dessutom med den ständiga risken att någon fientlig hackare snappar upp texten och använder den för egna syften.

Kanske det vore på tiden med en social revolution. Vill du tro på en framtid, där någon fortfarande minns oss som lever nu: sätt dig ner med papper och penna och skriv ett brev till den du älskar!

Gustaf Widén

ÄR JOURNALIST OCH FÖRFATTARE

”

*Vem öppnar sitt
hjärta i ett kort
e-postmeddelande?*

VÄXELFESTIVALEN

gav försmak av GRO

I slutet av november stängdes SFV-huset G18 för renovering. Övergången markerades med en Växelfestival för att avsluta det gamla och ge ett tjuvkik på det nya. Olika målgrupper bjöds in under två dagars tid och på fredagsmorgonen var det skolelever som kastade sig in i festivalverkstäderna.

Text Saara Fernström ~ **Foto** Frida Lönnroos, Darina Rodionova

När skoleleverna strömmar in i SFV-huset G18 fylls huset med liv. Femte- och sjätteklassare från Kottby grundskola och Brändö lågstadieskola hänger av sig vinterjackorna och beger sig till verkstäder, lotsade av sina lärare. Under två intensiva timmar går de igenom programmet som på olika sätt kopplar till nyskapande.

SPRÅKET SOM KONSTVERK

Stella och Isla kommer från verkstaden Språkkonstverket. Språkambassadörerna håller verkstaden i det som så sent som veckan innan var deras arbetsrum.

– Vi fick till uppgift att skriva vårt favoritord, och så skulle vi skriva vidare på en berättelse på en annan vägg. Jag har flyttat från Sverige till Finland och lärt mig mer finska nu, så jag skrev också det. Sedan fick man rita också. Jag ritade en flagga som var till hälften svensk och till hälften finsk, förklarar Isla.

– Jag ritade stjärnor och hjärtan, och ord på italienska, säger Stella.

KIMCHI I JULKLAPP. En trappa upp doftar det syrligt och kryddigt. Här leder Klockriketeaterns **Ida Rosenblad** och den botaniska konstnären **Rebekka Clarke** verkstaden Smakernas förvandling där eleverna får fermentera grönsaker.

Eleverna **Silja**, **Nika** och **Greta** från Kottby grundskola säger att kimchi-verkstaden var den roligaste av dem alla.

– Jag har inte lagat kimchi förr men jag har smakat – det är jättegott, säger Silja.

Nika ser fram emot att öppna burken hemma så småningom.

– Jag har aldrig smakat men tänker testa, det ser jättebra ut.

Greta tänker följa receptet som alla fick ta med sig hem.

– Jag tänkte att jag lagar kimchi hemma och ger det som julklapp sen! säger hon.

Ida Rosenblad knyter ihop uppgiften med festivalens tema: det går att skapa någonting nytt med bekanta ingredienser.

– Genom att arbeta med fermentering skapar vi en grogrund för snälla bakterier som arbetar för att förändra och förädla smaken av grönsakerna. Vi kan använda grönsakens hela livs-

längd och dess olika stadier, och njuta av det som är gott och hälsosamt.

Det är arbetsamt att bearbeta ingredienserna. Den rivna moroten och kålen, ingefäran, vitlöken och kryddorna ska masseras tills de börjar släppa vätska. Eleverna tar på sig handskar och hugger i.

– Hemma skulle det ta er en evighet, men här samarbetar ni så det går snabbt, ropar Ida över bankandet. ➔

Eleverna går
i musikklass i
årskurs 5-6 i Kottby
grundskola och
trivdes på GRO-
verkstäderna.

Under Växelfestivalens kvällsfest fick publiken ta del av tal, musik och cirkusuppträdanden. En lyckad fest för alla sinnen!

HUR LÅTER EN MÅLNING? På första våningen sitter eleverna i ett halvskumt rum kring ett bord med olika slag-instrument. På väggen projiceras en bild av **Henrika Lax** rödtonade abstrakta konstverk som en slags karta för deras musikaliska improvisation. Originalen hänger i G18:s trappa alldeles intill.

Verkstaden heter När bilden möter tonen och leds av **Marina Lindholm** från SFV.

– Det här är ett sätt att få eleverna att improvisera. För många kan det kännas lite svårt i början, men jag brukar ofta ta konst till hjälp i skolorna, säger hon.

Hon börjar varje pass med en gemensam analys.

– Vad finns i bilden? Rytmer, färger, former eller stämningar och hur överför vi det sedan till musik?

Improvisation kräver samarbete, och

Marina instruerar eleverna att ta pauser i spelet, lyssna på och följa varandra.

– Ska vi alltså välja en färg eller form från målningen och spela när du pekar på den? frågar en elev ivrigt.

– Ja! Och lyssna och ta pauser! Det blir tråkigt när alla spelar lika mycket samtidigt. Skapa dynamik och nyanser!

Och snart fylls rummet med rytmer och toner som samspelar med färgerna och formerna på väggen.

GRÖNA HÄLSINGAR TILL VUXNA

I rummet bredvid har konstnärerna **Cris af Enehielm** och **Fabu Pires** målat en mural inför publik kvällen innan. Här planterar barnen grönväxter i briketter under ledning av **Hannah Kaihovirta** och **Hongjia Qi**.

– Briketterna går inte att äta, säger Hannah för säkerhets skull, och frågar sedan om någon känner igen sticklingen hon håller i sin hand: en gullranka.

Slutligen skriver eleverna små meddelanden på fröstickorna till de vuxna som kommer på festivalens sista omgång

samma kväll, och som får ta med sig plan-
torna hem.

Skapa vår framtid, skriver någon, stry-
ker över och skriver på nytt: rädda vår
framtid.

ANIARA-AI MÖTER SEXORNAS FRÅGOR
I två lilatonade rum med var sin skärm
står Carl Alm och Kristina Grönqvist
von Bonsdorff från Klockriketeatern
i vita rockar. Nu får eleverna tala med
Mima från Harry Martinssons *Aniara*.

– *Aniara* är ju ett av Harry Martinssons
verkliga mästerverk, säger Carl Alm. Här
på Växelfestivalen har vi inspirerats av
Aniara och den här Mima, och försökt
skapa ett slags AI som kan uppmuntra
oss att fundera på språk, poesi och ord-
konst. Och kanske också erbjuda oss lite
tröst i höstmörkret.

Kvällen innan har Mima fått svara

poetiskt på djupt filosofiska frågor som
berört evighet, mening och mänsklighet,
men när eleverna ställer sina frågor till
Mima sker någonting nytt.

– Vem är bättre, Messi eller Ronaldo?

Det blir elevernas vanligaste fråga.
Trots att Mima svarar att båda är stjär-
nor i samma universum börjar AI:n så
småningom svara mer faktabaserat. Både
Kristina och Carl menar att ändringen i
AI:s ton beror på att barnen ställer mer
konkreta frågor än vuxna.

Lärarna som lotsat sina klasser från
verkstad till verkstad är nöjda.

– Det var roligt för eleverna att öppna
dörren till något helt nytt varje gång vi
bytte verkstad, säger Sandra Lind från
Kottby grundskola.

Kollegan Andreas Vallander håller
med.

– De var entusiastiska och aktiva, säger
han.

GRO:s projektledare Niklas Wahl-
ström intervjuar eleverna när de slutli-
gen samlas i festsalen för ett mellanmål. →

” Tanken är att aktörer ska hitta varandra och få kontakter som de inte skulle få utan den här kontaktytan. Det har varit roligt att se vad vi kan åstadkomma när det finns stödfunktioner där någon aktivt driver på samarbetet. **Niklas Wahlström**

De berättar i mikrofon om hur de har skrivit på väggarna och planterat växter. Någon har frågat Mima vad som händer efter döden.

När eleverna går därifrån har de lämnat spår efter sig: ord och bilder på väggarna, små påsar med växter och hälsningar till generationerna före dem – och en AI-robot som får tränas om för att bli sitt poetiska jag igen.

FRAMTIDENS GRO SATSAR ÄVEN PÅ UNGA. När huset är ett tyst virrvarr av kringspriidda möbler och tömda saftförpackningar berättar Niklas Wahlström om den bärande tanken bakom Växelfestivalen.

– Barn och unga kommer att vara en viktig målgrupp för GRO. Det här var ett experiment för oss själva och ett

konkret exempel på vad GRO kan göra i samarbete med andra organisationer när målgruppen är barn och unga.

Han beskriver hur G18 i sin tidigare form inte hade en naturlig plats för målgruppen.

– SFV-huset G18 blev allt mer ett kontorshotell där var och en jobbade mest för sig själv på sina egna kontor utan internt samarbete. Det fanns ingenting för barn och unga.

Växelfestivalen gav en försmak av visionen för GRO.

– Tanken är att aktörer ska hitta varandra och få kontakter som de inte skulle få utan den här kontaktytan. Det har varit roligt att se vad vi kan åstadkomma när det finns stödfunktioner där någon aktivt driver på samarbetet. Utan Klockrike och Språkambassadörerna hade vi inte kunnat genomföra den här festivalen och de hade inte gjort det ensamma heller. Alla bidrog med sin sakkunskap. ■

Från vitkalkade väggar till färggrann framtid – GRO växer fram

Text Sanna Mandelin ~ Foto Niklas Wahlström

Växelvekstaden GRO börjar ta form, trots att byggarbetena bara har inletts. Många platser är redan reserverade och projektchef Niklas Wahlström glädjer sig åt att tanken bakom det nya huset nu börjar slå rot.

Trots att GRO öppnar först hösten 2027 är redan en tredjedel av platserna reserverade. Intresset visar att konceptet, där man inte bara hyr in sig på en arbetsplats utan får en gemenskap med på köpet, fungerar.

– Under årets början har samtal förts med många nya organisationer, säger GRO:s projektchef Niklas Wahlström.

I flera av dem pågår interna beslutsprocesser om en eventuell flytt.

Wahlström glädjer sig åt att förståelsen för vad GRO är börjar rota sig.

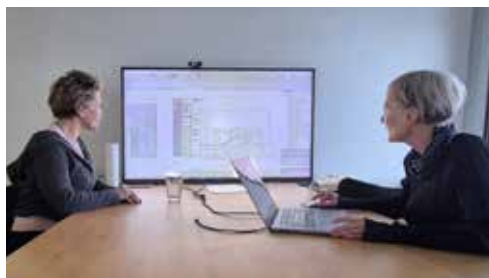
– Organisationerna börjar förstå att det handlar om mer än bara ett hus med fasta arbetspunkter, och börjar se fördelarna med den verksamhet som formas där.

SFV GÖR INGEN VINST. Svenska folkskolans vänner äger byggnaden och finansierar renoveringen, men gör ingen vinst på uthyrningen. Wahlström betonar att de hyror som upp bärs bara täcker en del av husets driftskostnader. För att täcka dem kommer GRO också att med vissa begränsningar hyra ut mötesrum, lärmiljöer och auditoriet till utomstående aktörer.

Även om SFV har en klar vision med GRO, kommer det att vara hyresgästerna och den kommande verksamhetsledaren som tillsammans stakar ut hur GRO:s verksamhet i praktiken ska se ut. Men i första hand har alla hyresgäster sin egen verksamhet i linje med sina egna uppdrag, strategier och målgrupper.

För tillfället handlar arbetena i GRO främst om att riva. Den gamla festsalen ska förvandlas till hyresgästernas vardagsrum.

Bildkonstlärare Johanna Stenman diskuterar inredningen av bildkonstutrymmena i GRO med inredningsarkitekt Päivi Meuronen från byrån JKMM. Det är viktigt för GRO att höra åsikter av användare redan i planeringsskedet.

SFV:s kansli flyttar in i huset, och föreningen kommer att vara en hyresgäst med samma villkor som alla andra.

FEMTON LAGER AV FÄRG. Byggarbetena inleddes efter årsskiftet när bygglov beviljades för den gamla delen av huset. Under våren lämnas bygglov för det nya auditoriet in. För i tur är rivningsarbeten, innan uppbyggnaden tar vid. Husets tekniska system har nått slutet av sin livslängd, vilket betyder att nästan all teknik måste bytas ut.

– Ambitionen är att återge huset något av sin forna glans, men utan att skapa ett museum. GRO ska bli en modern byggnad som motsvarar dagens behov och samtidigt låter historien vara närvarande.

Wahlström berättar att man har hittat upp till femton färglager i väggarna, och att man nu överväger vilka av de historiska färgerna som ska användas.

– Vi vill visa hur rik och färggrann husets historia är under de vitkalkade ytorna.

De hyresgäster som redan tecknat kontrakt deltar i arbetet att utforma utrymmena i samarbete med arkitekter och byggherre.

ALLA BIDRAR TILL INNEHÅLLET

Niklas Wahlström säger att innehållet inte skapas enbart av hyresgästerna. Också krögaren Sini Marttinen, som öppnar restaurangen Knopp i huset, kommer att delta med mycket mer än mat.

– Hon delar de grundläggande värderingar som huset vilar på och kommer att vara en aktiv aktör som bidrar med innehåll och liv i huset.

Marttinen, som redan driver två krogar i Helsingfors, har ett tydligt koncept: en hållbar affärsverksamhet som samtidigt fungerar som en inkluderande arbets- och lärmiljö, särskilt för människor som varit långtidsarbetslösa.

I samarbete med Pro Artibus planeras också ett beställningsverk av en finlands-svensk konstnär. Beslut om vem den konstnären är fattas av en jury i april. ■

Föreningsresursen upprätthålls av SFV:s studiecentral och på webbplatsen hittar du fakta, tips, råd och svar på frågor gällande olika aspekter av föreningsliv i Svenskfinland. www.foreningsresursen.fi

Sebastian Gripenberg

FÖRENINGSEXPERT

Att upplösa en förening

Att lägga ned en förening är ett långtgående beslut som regleras relativt detaljerat i föreningslagen. Upplösningen markerar slutpunkten för föreningens verksamhet och kräver därför en formell process och uppmärksamhet med ekonomiska och administrativa frågor.

Beslut om att upplösa en förening kan endast fattas av föreningsmötet, det vill säga av medlemmarna. Beslutet kan inte delegeras till styrelsen. För att beslutet ska vara giltigt måste frågan om upplösning uttryckligen ha nämnts i kallelsen till mötet. Detta krav är absolut och beror på att det måste kunna säkerställas att medlemmarna har haft möjlighet att ta ställning till det avgörande beslutet. Föreningen behöver också vara noga med att mötet sammankallas exakt så som stadgarna förutsätter att kallelsen ska ske på.

Många föreningar har dessutom särskilda bestämmelser i sina stadgar om hur ett upplösningsbeslut ska fattas. Det är exempelvis vanligt att beslutet måste fattas vid två på varandra följande möten, med en viss tidsfrist mellan mötena och att kvalificerad majoritet krävs, i vanliga fall 3/4.

Stadgarna ska även innehålla bestämmelser om hur föreningens tillgångar ska disponeras vid en upplösning. Att upplösa föreningen börjar alltså alltid med att noggrant läsa stadgarna. Det finns också bestämmelser i föreningslagen, i kapitel 7. Tyvärr är föreningslagen onödigt tillkrånglad i den här frågan och det förfarande som här presenteras är den rekommenderade praxisen för hur en upplösning går till.

DET ENKLARE FALLET. Den springande punkten för en förening, som står inför en upplösning, är huruvida föreningen har skulder eller inte. Är föreningen skuldfri är upplösningen en relativt enkel process, men om föreningen har skulder är processen mer invecklad. Det lönar sig alltså alltid om det bara är möjligt att se till att eventuella skulder kan betalas bort innan man inleder upplösningsprocessen. I den här översikten utgår vi ifrån att föreningen är skuldfri.

Beslutet om upplösning måste förberedas noggrant av styrelsen. Saker som behöver kartläggas är exempelvis vad som ska hända med föreningens arkiv, inklusive medlemsregistret, eller annan lös egendom och ifall föreningen har eventuella avtal eller tjänster som behöver sägas upp. Dessa kan vara bokföringsprogram, webbpaket, medlemsregister, molntjänster, konton på sociala medier, domännamn, försäkringar, telefonanslutning och så vidare. Kontakt måste också tas med eventuella takförbund eller viktiga samarbetsorganisationer.

SLUTREDOVISNINGEN. Om föreningen är skuldfri går processen till så att styrelsen upprättar en slutredovisning som

klart visar att föreningen saknar skulder. Den behandlas i samband med att föreningsmötet behandlar frågan om upplösning. Enligt föreningslagen ska slutredovisningen ”innehålla en redogörelse för betalningen av skulder och användningen av återstående tillgångar samt boksluten, verksamhetsberättelserna och eventuella revisionsberättelser och verksamhetsgranskingsberättelser för hela likvidationstiden”. Slutredovisningen måste verksamhetsgranskas eller revideras före mötet och sparas i enlighet med bokföringslagens bestämmelser.

Efter upplösningsbeslutet får föreningen inte längre bedriva ekonomisk eller annan verksamhet, annat än i den begränsade utsträckning som krävs för att genomföra upplösningen. Då beslutet är fattat ska styrelsen utan dröjsmål se till att de sista praktiska åtgärderna blir genomförda. Det kan exempelvis vara att avsluta eventuella avtal som ännu är aktiva, att överföra eventuella tillgångar enligt stadgarna eller det upplösande mötets beslut och att avsluta föreningens bankkonto.

UPPLÖSNINGSANMÄLAN. När upplösningens praktiska åtgärder är avklarade återstår anmälan till Föreningsregistret. Det är föreningens ordförande som ansvarar för den. Därför är det också viktigt att se till att föreningens namntecknare är uppdaterade i föreningsregistret så att rätt person kan underteckna anmälan. Upplösningen anses ha trätt i kraft först när den har antecknats i registret. Anmälan är avgiftsfri. När anmälan om upplösning antecknas i föreningsregistret mister föreningen därmed sin rättshandlingsförmåga och sitt FO-nummer, vilket bland annat innebär att eventuella konton inte längre kan användas. Föreningen kan inte ens fortsätta som en oregistrerad förening. Man måste alltså verkligen se till att alla praktiska åtgärder har vidtagits innan upplösningsanmälan lämnas in till föreningsregistret.

ATT TÄNKA PÅ. I praktiken är upplösningen en relativt lång process, med flera steg och en massa praktiska åtgärder. Ett initiativ till att lägga ned föreningen kan tas av föreningsmötet eller av styrelsen. Som jag försökt visa är det ofta en hel del praktiska frågor som behöver redas ut i god tid före det formella beslutet om upplösning fattas. Det formella måste följa sin process, men det arbetsdryga är snarare de praktiska detaljerna.

Det kan därför vara en god idé att först ta upp frågan till diskussion vid ett föreningsmöte. Utifrån den diskussionen kan styrelsen sedan inleda kartläggningen av alla praktiska åtgärder som krävs så att allt är klart när det formella beslutet fattas. Efter det formella upplösningsbeslutet upphör föreningens verksamhet och det är endast de avslutande åtgärderna som sedan mera kan vidtas. När upplösningen antecknas i föreningsregistret har föreningen upphört. ■

§ 2 UR SFV:S STADGAR

Svenska folkskolans vänner rf:s syfte är att främja svenskt bildningsarbete i Finland genom att understöda utbildning och bibliotek, bevilja studieunderstöd samt stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden.

5 650

medlemmar
i Understöds-
föreningen för SFV
per 24.2.2026

295

medlemmar
i Svenska
folkskolans vänner
per 24.2.2026

425

fonder inom SFV

14 667

kursdeltagare

842

kurser i samarbete
med SFV:s studie-
central år 2025

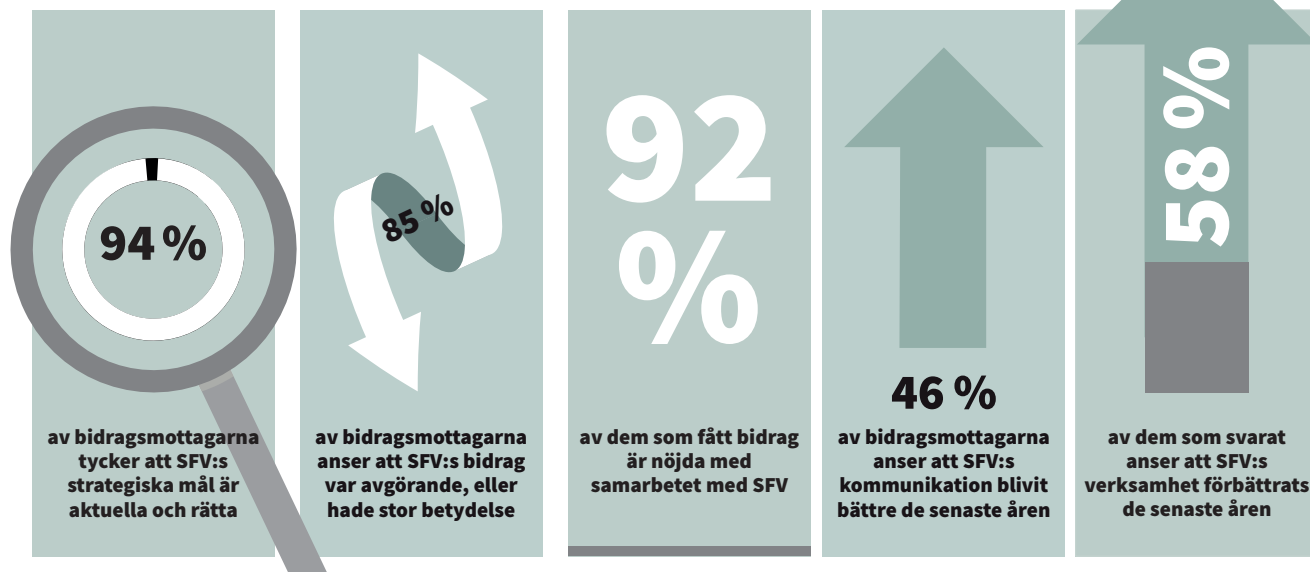
83

cirklar

775

cirkeldeltagare
år 2025

SFV:S BIDRAG 2022-2024 I SIFFROR

SFV:S VERKSAMHETSMÅL

- 1 SFV vill uppnå högre välbefinnande inom utbildningen
- 2 SFV vill uppnå jämlikhet i utbildningen
- 3 SFV vill uppnå en starkt bildningsidentitet och -medvetenhet inom föreningslivet
- 4 SFV vill genom den fria bildningen uppnå ett starkare engagemang och en bredare bildning, för att skapa en positiv förändring som motkraft till samhälleliga utmaningar.

Fri ansökningstid

Vi tar emot ansökningar och delar ut allmänna bidrag kontinuerligt. Du kan ansöka om bidrag för projekt vars verksamhet är i linje med de målsättningar som SFV har för nuvarande strategiperiod.

Mer information:
www.sfv.fi/bidrag

Kom med i SFV!

Som medlem får du SFV-magasinet, SFV-kalendern (SFV:s årsbok), och som ny medlem en bok ur SFV:s skriftserie. Som medlem får du också rabatt på böcker från Schildts&Söderströms. Medlemskapet i Understödsföreningen för Svenska folkskolans vänner kostar 15 euro/år. Skriv in dig på webbsidan www.sfv.fi/medlem, ring 045-121 08 64 eller skicka e-post till svf@sfv.fi.

Donationer och testamenten

Vill du vara med i vårt bildnings- och kulturarbete? Din donation hjälper oss att fortsättningsvis stärka utbildning, kultur och fri bildning på svenska i Finland. Kontakta kanslichef Johan Aura, johan.aura@sfv.fi eller 040 355 9935.

Adressförändring

Meddela oss din nya adress via www.sfv.fi/adressandring

I Boklådan kan mindre förlag och de som ger ut på eget förlag anmäla sina böcker.

Anmäl böckerna i god tid före materialstopp på sfv.fi/bokladan.

Notera att SFV inte säljer böckerna, se i stället information i varje anmälan.

FÖRLAGET

BJÖRNDRAPAREN

Johanna Holmström

ISBN 9789523336827

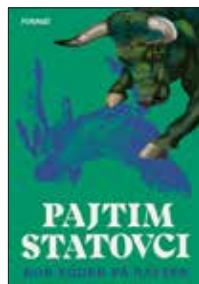
400 sidor, inbunden

Pris 33,80 e

Finns att köpa på Förlagets webbplats

forlaget.com/bocker/bjorndraparen/

■ På en myr i Kuhmo hittar bärplockare en skuten björn, tömd på sitt innanmäte. Björnen är känd för att röra sig i skogarna tillsammans med en varg. Nu har vargen rapporterats skadskjuten och måste hittas eftersom den kan vara farlig för människor. Men åsikterna i trakten går isär. Samtidigt försvinner den unga flickan Jenna spårlöst. Vem är mannen hon pratade med på nätet innan hon försvann?

KON FÖDER PÅ NATTEN

Pajtim Statovci

ISBN 9789523336841

290 sidor, inbunden

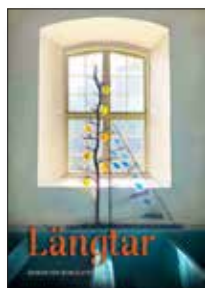
Pris 33,80 e

Kan köpas via förlagets webbplats

forlaget.com/bocker/kon-foder-pa-natten/

■ Boken är en makalös och rasande vacker historia om det förflutnas förgänglighet, om hemtrevnaden i det farliga, om människor som saknar säkerhet och om liv som släcks. Året är 1996. En åttaårig pojke som vuxit upp i Finland tillbringar sommaren i Kosovo, där det händer märkliga saker. I sin morfars hus mitt på landsbygden upplever och bevittnar pojken saker som det inte finns ord för.

FONTANA MEDIA

LÄNGTAR

Red. Årsbok för Borgå stift 2025

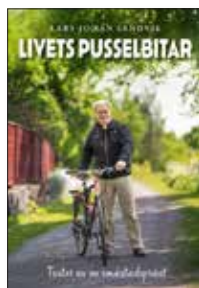
ISBN 9789515509086

144 sidor, häftad

Pris 21 e

Beställ på www.fontanamedia.fi,
info@fontanamedia.fi eller tfn 040 831 5897

■ Texterna i stiftets årsbok lyfter fram vägar till stillhet och andlig fördjupning. Skribenter är Maria Björkgren-Vikström, Jimmy Österbacka, Kent Danielsson, Anna Edgren, Tom Sjöblom, Bo-Göran Åstrand med flera. I årsboken ingår också en årskrönika och kontaktuppgifter till församlingar och föreningar i Borgå stift.

LIVETS PUSSELBITAR

TEXTER AV EN SMÅSTADSPRÄST

Lars-Johan Sandvik

ISBN 9789515509116

228 sidor, häftad

Pris 28,90 e

Beställ på www.fontanamedia.fi,
nfo@fontanamedia.fi eller tfn 040 831 5897.

■ Hur formas det liv som blev vårt? Lars-Johan "Jukka" Sandvik delar i kärnfulla texter med sig av reflektioner, möten och upplevelser som på olika sätt har präglat hans liv och tiden som präst i Nykarleby. Här får vi ta del av det som varit viktigt för honom såväl i arbetet som i livet i stort. Teman som förundran, uppriktighet och medkänsla stiger särskilt starkt fram.

**SVENSKTIDER
FINLANDS HISTORIA FÖRE
1860-TALET**

Sture Lindholm

ISBN 9789526547640

232 sidor, inbunden

Pris 40 e

Köp på www.proclio.fi eller
i välförsedda bokhandlar

■ Svensktider skildrar Finlands äldre historia, från sten-åldern till korstågstim och de 600 åren som Sveriges östra riksdal fram till uppkomsten av ett separat ryskt storfurstendöme. Boken presenterar de historiska utvecklingslinjerna i Finland och deras koppling till Norden och Östersjöområdet, liksom befolkningens historia, livsstil och kultur genom tiderna, med speciell finlandssvensk betoning.

**VÄRLDSPOLITIK
INTERNATIONELLA RELATIONER
I FOKUS**

Sture Lindholm, Tom Gullberg

ISBN 9789526547619

248 sidor, mjuka pärmar

Pris 37 e

Köp i välförsedda bokhandlar eller
beställ via www.proclio.fi

■ Världspolitik behandlar huvuddragen av den politiska världshistorien från 1870-talet fram till dagens krig i Ukraina och president Trump 2025. Den fördjupar händelserna före och efter världskrigen, kalla krigets värld ända fram till dagens världspolitiska läge. Boken är gjord enligt gymnasiet läroplan men lämpar sig för alla som vill fördjupa sig i den historiska bakgrunden till dagens värld.

VEDERGÄLLNING ÅLAND

Jaap Jonker

378 sidor, inbunden

ISBN 9789527597057

Rek. pris: 33 e

Köp på litorale.fi eller fråga i välförsedda bokhandlar

■ Officern i ryska säkerhetstjänsten Mikhail Kuznetsov är förgrymmad. Hans degraderades efter sitt misslyckade befäl av operation "Mörker", där Ryssland ville öka sitt inflytande i Östersjöregionen genom att annektera Åland. Lugnet har nu återvänt till Åland men det hela vänder lite senare när samhället skakas av brott riktade mot bankomater och ett rått överfall av en värdetransport. Mycket står på spel. Med risk för sitt eget liv ger sig kommissarie Jacob Noordland ut tillsammans med åländska kollegor för att lösa brottsvågen. Boken är en fristående fortsättning på Jaap Jonkers bok *Uppdrag Åland*.

**HANGÖVANDRINGAR
I TID OCH RUM**

Björn Österman

75 sidor, limbunden, illustrerad

ISBN 9789527597378

Rek. pris: 33 e

Köp på litorale.fi eller fråga i välförsedda bokhandlar

■ Boken Hangövandringar i tid och rum tar läsaren med på sex vandringar som utforskar Hangös utveckling och förändring färgat med små anekdoter. Författaren gör nedslag i Hangös stadsbild och lokalhistoria. Vandringarna ger en flödesaktig inblick i platser, människor och händelser som har format stadens identitet. Genom att kombinera berättelserna med bilder belyser boken hur Hangö har utvecklats. Resultatet är en godmodigt fragmenterad blandning av anekdoter som pockar på att berättas.

SYDWEST INVEST

PILLERTRILLAREN
EN BERÄTTELSE OM KEMIKALIE-
HANDLAREN HELGE JOHAN SUNDSTRÖM

Staffan Sundström

ISBN 978-952-94-9455-2

256 sidor, inbunden

Pris 37 e

Beställ från

staffan.sundstrom55@gmail.com

■ Juridikstuderanden som fungerat som stafett i frihetskriget som 13-åring sadlade om och blev farmaceut. Han skrev och berättade om sina upplevelser i våra krig. Sin kommande fru träffade han när han jobbade på apoteket i Pargas. Paret slog sig ner i Kimito där han grundade en kemikalieaffär. Många ungdomar köpte kondomer eller salmiakpastiller i butiken. En aktiv bybo som engagerade sig i mycket.

DEN FÖRSTA I HJÄLTEGRAVEN

Staffan Sundström

ISBN 978-952-94-7890-3

140 sidor, inbunden

Pris 37 e

Beställ från

staffan.sundstrom55@gmail.com

■ Kronolänsman Ivar Schoultz visste att sonen Carl-Johan befann sig på Karelska näset, någonstans i trakten av Summa by. Familjen firade julafton ovetande om Carl-Johans öde. Chocken var enorm när det i början av det nya året kom ett meddelande från Åbo järnvägsstation där Schoultz uppmanades att inom föreskriven tid avhämta ett lik från godsstationen. Carl-Johan jordfästes i Pargas hjältegrav.

OLIMEX FÖRLAG

MERA BRÄNNVIN
FÖRBUDSTIDEN SLUT –
BRÄNNVINSKRIGET FORTSÄTTER

K-G Olin

ISBN 9789529600281

343 sidor, inbunden

Pris 33,00 e

Köp i bokhandeln, nätbokhandeln,
Prisma, Luckan i Karleby och
Sydösterbotten samt direkt från förlaget.

■ 5-4-3-2-1-0... Den 5 april 1932 klockan 10.00 öppnar det finländska alkoholmonopolet Alko sina dörrar efter 13 års förbudstid. Kommer detta att bli slutet på den storindustri som spritsmugglingen utvecklat? Kommer Alkos "slaskvatten" att klara sig i konkurrensen med starkare och billigare drycker tillgängliga för vem som helst, när som helst, var som helst och hur mycket som helst?

SLEF-MEDIA

**VÄLSIGNELSE FÖR ALLA
JORDENS FOLK**
EN ADVENTSKALENDER I BOKFORM

Hanna-Leena Ventin

ISBN 978-952-7594-07-0

96 sidor, mjukband

Pris 18 e

Köp i webbutiken slef.fi/butik/

■ Boken tecknar konturerna till det som författaren Hanna-Leena Ventin har valt att kalla "Berättelsernas berättelse". Det handlar om den förunderliga berättelsen om de bibliska löften och profetior som får sin fullbordan i och med Jesus. De tjugofem kapitlen – samtliga vackert illustrerade av Laura Asplund – tar läsaren med på en händelserik vandring från begynnelsen ända till barnet i krubban.

LIBRARIA

EN LITEN BOK OM HOPP TANKAR NÄR TILLVARON SVIKTAR

Catharina Östman

ISBN 978-952-7587-29-4
138 sidor, inbunden
Riktpris 24 e
Köp på www.libraria.fi, i din lokala bokhandel eller i nätbokhandeln

■ Vi lever i en svår tid – en tid av klimatkris, polarisering, krigshot och en svårnavigerad vardag. Framtidstro är viktigare än någonsin – men vad betyder det att hoppas? I denna bok närmar sig flerfaldigt prisbelönta Catharina Östman frågan om hopp utifrån dess motsats: misströstan och bristande tillit. I spänningen mellan hopp och förtvivlan söker hon en jordmån för det som kan bära vidare.

SPRÅKVETAREN

Kristoffer Albrecht

ISBN 978-952-7587-31-7
376 sidor, inbunden
Riktpris: 27 e
Köp på www.libraria.fi, i din lokala bokhandel eller i nätbokhandeln

■ Vintern 1956 återlämnar Sovjetunionen Porkkalaområdet till Finland. På den före detta marinbasen finns Eduards Valdmanis nedtecknade levnadshistoria gömd. Romanen skildrar dramatiska händelser i Lettland, Helsingfors och den nyländska skärgården och är en berättelse om stormakters kallsinniga sätt att behandla den enskilda människan. Mottagare av Svenska litteratursällskapet i Finlands pris 2026.

NYLANDS BRIGADS GILLE

400 ÅR I TORRT OCH VÅTT NYLANDS REGEMENTE – NYLANDS BRIGAD

Anders Gardberg

ISBN 978-952-65869-0-8
232 sidor, inbunden,
illustrationer i färg och svartvitt
Riktpris: 26 e (jubileet 2026 till ära)
Distribueras av bokförlaget Libraria.
Köp på www.libraria.fi, i din lokala bokhandel eller i nätbokhandeln

■ År 2026 firar Nylands brigad 400 år. I boken presenteras de historiska regementen och bataljoner som föregått dagens brigad, under den svenska, ryska och självständiga tiden i Finlands historia. Gemensamt är att alla varit svenskspråkiga. Speciellt fokus ligger på de senaste decenniernas omvälvningar i och med att Nylands brigad blev en del av marinen 1998 och att Finland gick med i Nato 2023.

SANDELIN MEDIA

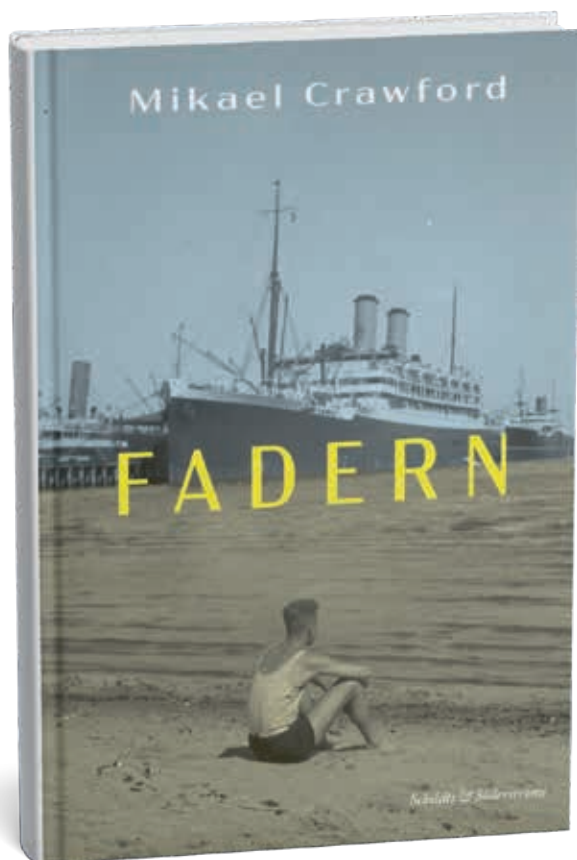
JONTTE OCH FRÄMLINGARNA

R.R. Agesson

ISBN 978-952-68618-6-9
60 sidor, hårda pärmar
Pris 17 e
Beställ på sandelinmedia.com

■ Jontte bor i den sommarsömniga byn Hallonberg med pappa Verbert, mamma Elmira och lillasyster Emogine. Jontte skall börja i trean, men oroar sig eftersom han fortfarande har svårt med läsandet och skrivandet. En dag märker han att gubben Flanders hund Bella har fått valpar. Jontte får komma in i hundkojan, men där väntar en spännande upptäckt som ingen kunnat ana! Jonttes och Emogines sommarlov blir ett spännande äventyr. Vilka är spökerna som folk tisslar och tasslar om? Varför låter inte Bella någon annan komma in i hundkojan? Jontte och främlingarna är lämplig för barn som börjat läsa lite längre texter. Boken passar också bra som högläsningsbok. Illustrerad av Nina Österberg.

En gripande och varm roman om en far som återfinner sin son sent i livet

MIKAEL CRAWFORD

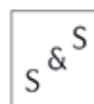
Fadern

I en vassrugg i en liten vik låg en roddbåt. I båten satt en mycket gammal man och surade. Det hade inte gått som han tänkt sig.

En far flyttar från andra sidan jordklotet till Finland för att bo nära den son han sent i livet fått kontakt med. Deras relation utvecklas, men fadern lever allt mer i sina minnen. Världen håller liksom på att förlora sina konturer. Men det vill Fadern inte tänka på. Det ordnar sig säkert.

Med sitt eget liv som utgångspunkt tecknar Mikael Crawford sitt porträtt av Fadern. Resultatet är en gripande roman som med värme och humor visar på det omöjliga i att återfå den tid som flytt.

SFV-medlemmar får 45 procent rabatt på alla böcker på litteratur.sets.fi. Använd kampanjkoden **Aktie123**.

SCHILDTS &
SÖDERSTRÖMS

FOTO: WIKIPEDIA

Kan du Svenskfinland?

Av *Jesper von Hertzen*

- 1 Vilken författare skriver deckare där polisen Mija Wadö löser brott?
- 2 Vilken musiker och journalist som medverkade i bland annat grupperna The Scaffolds, The Roosters och Cumulus, dog i fjol i en ålder av 79 år?
- 3 Vilket litteraturpris har delats ut sedan år 1987?
- 4 Vilka är de tre öarna i Sophia Janssons debutbok Tre öar – mamma, pappa och jag?
- 5 Under årens lopp har Åminne herrgård varit bland annat i släkterna Horns och Armfelts ägo. Vem har varit herre på täppan de senaste 25 åren?
- 6 Sällskapet MM är en av Finlands äldsta körer, men vad står MM för?
- 7 Vad heter hedersbetygelsen som årligen delas ut åt en tidigare elev vid skolan som tidigare hette Svenska normallyceum – år 2025 var det journalisten och företagaren Magnus Londen som fick äran?
- 8 Under vilka två år gick musikalen Hype på Svenska Teatern?
- 9 Med vilket namn kallas kvarteret i Åbo mellan Kaserngatan, Biskopsgatan, Fabriksgatan och Ågatan, som används av Åbo Akademi?
- 10 Vilket program leds av trion Alma Lüttge, Emilie Nordström och Titus Poutanen?

Svaren: 1. Nilla Kjellisdotter / 2. Cay Karlsson / 3. Runebergspriset / 4. Tonga, Ibiza och Sista ska ändras till en ö i Pellinöge skärgård
5. Björn "Nalle" Wahlroos / 6. Muntra Musikanter / 7. Årets Nors / 8. 1994 och 1995 / 9. Arken / 10. XM Morgon

LÄR- JUNGE	↓	↓	BORSTE TRÄNING FORM	↓	EDERA	SNOPEN	LÖSARENS LILLA BLÅ GITTER			BERÖMD	ENVIS	
					BIL- MÄRKE				MEDICIN UPP- FART			
OÄND- LIG					LENA DAHL AV- GÖRANDE		FORM STATS- CHEF I IRAN FÖRR			NEW HAM- SHIRE IR- LÄNDARE		
SKÄL AV SKÄL?									MOTSATS TILL PASSIVA			
VAK ILSKEI				OCH			SYSSLAR MED VEDER- GÄLLNING					VÄNDA
				DAGBOK PÅ WEBBEN		HUA SÅ SVÄRLIG ATT SAM- ORDNA REBELER		ÖVER- ROCK AKTIE- BOLAG				
ELIMI- NERA		FORNTIDA SAMHÄLLI I SYRIEN LÄNGRE ERA				HGA ELEKTRONIK FÖRETAG I TAIWAN		DEN ÄR EN TVÄRSÅLA FORT- FÄRANDE				
						SÄNG KARIN NILSSON				NINA GÄHN KVINNA		
FISK ANGE- LÄGEN		USEL LÉN? IDA GRANBERG						NEON OSKAR ANDERSSON		SUGGA	SNATTA	
					ÄDEL- GAS				TES			
TORNE					IRIDIUM		SJÄLV- BETÄN- NANDE APPARAT					

NAMN: _____

ADRESS: _____

MOBILNUMMER (OBLIGATORISKT) _____

Vinsten för krysset 1-2026 är två SFV-biografier. Skicka in lösningen senast 24.4.2026 till SFV:s redaktion, Annegatan 12 A 24, 00120 Helsingfors. Märk kuvertet "Kryss". Du kan också fota din lösning och e-posta den på kryss@sfv.fi. OBS: Skriv in dina uppgifter på själva krysset, vi läser inte din epost, utan sparar endast bilden i vårt utlottningssystem. Mobilnummer är obligatoriskt, för eventuell paketavisering ifall du vinner utlottningen.

SUDOKU ENKEL

3	2	6		1	5		8	
7	8	5			2	6		1
1	9			7	6	3		
	6	3	1				7	8
	7	9	3		8	5	1	
			6	5	7	9	3	2
6	3	8		9	4	1	5	
9	1			8	3		6	
4	5	2	7	6	1		9	

KRYSSLÖSNING 4-2025

Sammanlagt 76 svar lämnades in, 28 per post, och 48 per e-post. Fru Fortuna gynnade denna gång **Ulla-May Häggblom** i Lepplax. Vinstböckerna torde vara framme, ta i annat fall kontakt på redaktion@sfv.fi.

HUR DRAR VI VINNARN I KRYSET?

1. De svar som kommit per e-post förses med en löpande numrering, liksom de lösningar som kommit brevlades. 2. Summan av antalet lösningar förs in i en slumpgenerator, som drar ett tal mellan 1 och antalet inlämnade svar. På så sätt har alla lösningar lika stor chans att vinna utlottningen.

V I N T E R
F I N L A N D
S P E G L A
S T A T
E S S E
F A P P E
G T A J N

O S T E R S U N D O M
K A K T U S
O R O
S L A K T
B A I R
N Y Å R S A F T O N
G N E T
A G G
N S
A T T
E D R A
O G O N
O M A H A

H
T
A
C
H
H E M -
B O R D E
S P E L
P I D
S O M
S E L A N
S E
F U L L -
A R K I V
T I N G
S T E L L A M
P R A S
S L A V
F U R F
E F F E R
S E R
T Ä L L A M
S M U S
S A N N
D O M E N
D
A N V Ä N D
A T T
R E V Y
S Ä L G
I T U
A V
S U N E

SUDOKU SVÅR

	2			1	6			
	3		9					
		5				8	3	
					8	2		5
7						3		
		4			3			
2						4		9
	9	1						7
					9			

ANAGRAMJAKTEN

I de lustiga rubrikerna gömmer sig en rubrikrad i tidningen (alltså inte nödvändigtvis hela rubriken). Antalet bokstäver är det samma, men ordantalet kan variera. Kommatering eller specialtecken som frågetecken, kolon eller talstreck finns inte med. De rätta svaren finns på denna sida.

MARXISTISK KOPPLARE KOLELDADE
BRODERAR KORREKTHETEN ERÖVRARE
SVÅRMODETS AKTIER TEKAT
RAMBERÄTTELSEN VIDTALAS
FÖRANINGEN LÖPTE STUPA

LÖSNINGAR

ATT UPPLÖSA EN FÖRENING • SID 50
BERÄTTELSEDRIVNA SAMTAL • SID 28
DET KREATIVAS ÅTERKOMST • SID 5
REKTORER BEHÖVER ANDRA REKTORER • SID 35
SKOLLEDARSKAP I KOMPLEXA TIDER • SID 13

SUDOKU ENKEL

3	2	6	4	1	5	7	8	9
7	8	5	9	3	2	6	4	1
1	9	4	8	7	6	3	2	5
5	6	3	1	2	9	4	7	8
2	7	9	3	4	8	5	1	6
8	4	1	6	5	7	9	3	2
6	3	8	2	9	4	1	5	7
9	1	7	5	8	3	2	6	4
4	5	2	7	6	1	8	9	3

SUDOKU SVÅR

8	2	7	3	1	6	5	9	4
4	3	6	9	8	5	7	1	2
9	1	5	2	4	7	8	3	6
3	6	9	1	7	8	2	4	5
7	8	2	5	9	4	3	6	1
1	5	4	6	2	3	9	7	8
2	7	3	8	6	1	4	5	9
5	9	1	4	3	2	6	8	7
6	4	8	7	5	9	1	2	3

Skriv, skriv, skriv!

SFV:s litterära tävlingar startar den 15 mars

SFV:s två litterära tävlingar – Arvid Mörne för under 30-åringar och Solveig von Schoultz för över 30-åringar – har samma tidtabell. Tävlingstiden börjar den 15 mars och pågår till den 15 juni.

I år gäller tävlingarna dikter. Tävlingarna är öppna för finländska medborgare och bidraget ska vara skrivet på svenska. Om man tidigare fått ett penningpris i samma tävling eller om man redan kommit ut på förlag, får man inte delta. Eftersom man deltar anonymt är det enbart pristagarna som får meddelande om tävlingsresultatet i slutet av augusti.

På tävlingssidan sfv.fi/tavlingar finns instruktioner för hur tävlingsbidraget ska vara utformat, samt regler för användning av generativ AI i bidraget.

